

Wat doet een *Brede School*?

WERKEN AAN EEN BREDE LEER- EN LEEFOMGEVING

Veerle Ernalsteen en Annelies Joos

2011

In opdracht van de Vlaamse minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel
In samenwerking met de voorzitter van het College van de Vlaamse Gemeenschapscommissie,
bevoegd voor onderwijs

steunpunt
diversiteit & leren

Met dank aan

Marjan Engels en de proefprojecten Brede School

Bestellen bij

Steunpunt Diversiteit & Leren

Sint-Pietersnieuwstraat 49, 9000 Gent

T. 09/264.70.38

F. 09/264.70.49

info@diversiteitenleren.be

Ontwerp

www.dotplus.be

Foto's binnenin

© Ambrosia's Tafel, Nieuw Gent

Proefprojecten Brede School

Steunpunt Diversiteit & Leren

Depotnummer

D/2011/8105/1

© Steunpunt Diversiteit & Leren. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder te verwijzen naar de bron.

INHOUD

1.	Een brede leer- en leefomgeving is ...?	5
2.	Werken aan een brede leer- en leefomgeving	6
2.1.	Verbreden van de leer- en leefomgeving	6
2.2.	Versterken van de leer- en leefomgeving	11
2.3.	Breed leren stimuleren	14
2.3.1.	Drie gradaties	15
2.3.2.	Voorbeelden	20
2.3.3.	Bouwstenen voor breed leren	26
2.4.	In schema gevat	31
3.	Bespeel diverse registers: niet óf maar én	31
3.1.	Meer-waarde	31
3.2.	Voorbeelden	34
4.	Wat je zeker nog moet weten...	42
4.1.	Vertrek van wat er al is	42
4.2.	Laat de context mee de werking bepalen	42
4.3.	Benut het potentieel van de buurt	43
5.	Aan de slag	45
6.	Bronnen	74

Wat doet een Brede School?

Een Brede School heeft als doel de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te verhogen. Ze doet dit door via samenwerking met partners uit diverse sectoren, een brede leer- en leefomgeving te creëren waarbinnen kinderen en jongeren een grote diversiteit aan ervaringen kunnen opdoen.

Een overzicht¹

1. Voor meer informatie over wat een Brede School is, verwijzen we je graag naar onze brochure: 'Wat is een Brede School? Een referentiekader' door Annelies Joos en Veerle Ernalsteen, uitgegeven door Universiteit Gent, Steunpunt Diversiteit en Leren in 2010.

Het werken aan een brede leer- en leefomgeving staat vaak niet als eerste punt op de agenda. Coördinatie, samenwerking met partners, tot gemeenschappelijke doelen komen, financiële middelen verzamelen, ... vragen veel en voortdurend energie. Maar we mogen niet uit het oog verliezen dat de Brede School ook ergens over gáát, en dat dit minstens evenveel aandacht verdient.

Daarom plaatsen we de inhoud van de bredeschoolwerking, namelijk het werken aan een brede leer- en leefomgeving, in deze brochure centraal. We lichten enkele basisconcepten toe en bieden jullie ook materiaal om dit deel van de werking van jullie Brede School (verder) vorm te geven of te optimaliseren.

1. Een brede leer- en leefomgeving is ...?

Kinderen en jongeren ontwikkelen zich in diverse omgevingen: thuis, op het speelplein, op school, in de sportclub, ... Ze bewegen zich met andere woorden doorheen een veelheid aan contexten waarbinnen ze uiteenlopende leer- en leefervaringen opdoen. Het ondersteunen en creëren van deze leer- en leefomgevingen is de uitdaging waar elke Brede School voor staat.

Een Brede School kan de leer- en leefomgeving van kinderen en jongeren op drie manieren positief beïnvloeden:

- a. door het **verbreden** van de leer- en leefomgeving.
Kinderen en jongeren meer kansen bieden om een brede waaier aan ervaringen op te doen en zich veelzijdig te ontwikkelen.
- b. door het **versterken** van de leer- en leefomgevingen.
Het wegwerken van hindernissen die het voor kinderen en jongeren moeilijk maken om ervaringen op te doen, en het ondersteunen van (anderen in) de omgeving van de kinderen en jongeren.
- c. door het stimuleren van **breed leren** binnen de diverse leer- en leefomgevingen.
Kinderen en jongeren competenties laten verwerven in onderlinge samenhang en binnen een concrete maatschappelijke context. Dit biedt kansen tot het verbinden van binnen- en buitenschools leren.

Brede School is een én-én-én verhaal. Werken aan een brede leer- en leefomgeving betekent aandacht hebben voor alle drie de invalshoeken. Anders gezegd: het gaat er om al deze verschillende registers open te trekken. De intersectorale samenwerking binnen Brede School maakt het mogelijk om op verschillende terreinen tegelijk te werken. Deze samenwerking en afstemming verhogen de kansen op succes. De activiteiten versterken elkaar immers.

We lichten deze invalshoeken verder toe en illustreren ze met voorbeelden. Opgelet: deze voorbeelden illustreren meestal slechts een onderdeel van een brede leer- en leefomgeving en zijn dan ook geen weergave van de bredeschoolwerking in haar geheel.

2. Werken aan een brede leer- en leefomgeving

2.1. VERBREDEN VAN DE LEER- EN LEEFOMGEVING

Over het muurtje

In Groot-Brittannië hebben alle scholen de opdracht zich te ontplooiën tot 'Extended School' of 'Full Service Extended School' (FSES). Het is hun taak om, naast andere diensten zoals ouderschapsondersteuning en kinderopvang, te voorzien in een brede waaier aan activiteiten. Dit wil zeggen: kinderen en jongeren zeer uiteenlopende 'leermogelijkheden' aanbieden, zowel voor als na schooltijd, in het weekend, op vrije namiddagen, tijdens de speeltijd, eenmalig of langlopend aanbod, al of niet door de school zelf georganiseerd,...

Essentieel is dat de kinderen en jongeren er vrijwillig aan deelnemen. Dit engagement maakt dat de kinderen en jongeren zich meer gaan richten op 'leren' en leergieriger kunnen worden door actief deel te nemen en te reflecteren op wat ze leerden. Het bevordert hun verlangen om te blijven leren, om op uiteenlopende manieren en plaatsen deel te nemen aan het leven om hen heen en daar plezier aan te beleven. Dit kan hun leerprestaties positief beïnvloeden. (Department for Education and Skills, 2006 en Bentley, Tom, 1998).

Door het verbreden van de leer- en leefomgeving kan een Brede School aan kinderen en jongeren meer kansen bieden om een brede waaier aan ervaringen op te doen en zich veelzijdig te ontwikkelen.

Verbreden kan op verschillende manieren. Denk maar aan nieuw aanbod creëren, bestaand aanbod toegankelijker maken, infrastructuur openstellen, ...

- a. Kinderen en jongeren **nieuwe contexten** aanbieden. Wanneer het *bestaande aanbod* onvoldoende blijkt om tegemoet te komen aan de noden in een buurt of wijk kan een Brede School nieuwe activiteiten organiseren. Het kan gaan om sport, vrij spel, cultuur, jeugdwerk, ... en dit zowel binnen als buiten de school(m)uren.

Een Brede School organiseert woensdagnamiddagateliers rond techniek en drama. 'Maar het gaat daarbij zeker ook over groepsvaardigheden, status opbouwen, komen tot andere vormen van omgaan met elkaar binnen de eigen leeftijdsgroep. Die ateliers zijn een beetje een antwoord op het niet of heel gering participeren aan het jeugdverenigingsleven. Dat vonden we zo belangrijk dat we alle kinderen daar een mogelijkheid toe wilden geven. Via techniek en drama willen we het participeren aan een zinvolle vrijetijdsbesteding stimuleren.'

Een coördinator van een Brede School vertelt: 'Het aanbod van één school wordt opengetrokken ten aanzien van andere scholen. We doen nu een gezamenlijke sportnamiddag voor de kinderen van alle buurtscholen met een gemeenschappelijke afsluiter. Idem: een spokentocht, een stoet met alle schoolkinderen doorheen de wijk,...'

Een coördinator van een Brede School vertelt: 'We willen tegemoet komen aan hiaten in het plaatselijk aanbod: nieuw is bijvoorbeeld een sportaanbod voor kleuters in de buurt. Boek-op-Bezoek organiseert ook woensdagmiddagactiviteiten voor jongeren en niet enkel voor lagereschoolkinderen.'

Naschools kunnen de jongeren van de secundaire scholen in de stad met een beurtenkaart deelnemen aan een waaier van sportactiviteiten die door lokale sportclubs worden georganiseerd. Het biedt de kans aan de jongeren om te bewegen en tegelijk op een betaalbare manier kennis te maken met verschillende sporttakken. Voor de clubs is het een mogelijkheid om de sportinfrastructuur ook op de anders rustige momenten optimaal te benutten.

- b. Het bestaande aanbod toegankelijker maken.** Soms is het bestaande aanbod onvoldoende bekend of blijkt de drempel tot participatie voor sommige kinderen en jongeren te hoog. Een Brede School kan dan drempelverlagend werken en/of acties organiseren gericht op (een betere) kennisgeving met het aanbod en toeleiding ertoe.

Op school: een coördinator van een Brede School vertelt. 'Uit een bevraging van de ouders en kinderen bleek dat heel wat van onze kinderen niet zomaar participeren aan allerlei verenigingen en bestaand aanbod,... Doordat we nu toch heel wat van die mogelijkheden op school aanbieden (na of tijdens de uren zoals het project met de muziekacademie die muzische activiteiten met de kinderen in het tweede leerjaar doen) is die drempel zo laag dat kinderen daar wel aan participeren. En voor een aantal kinderen - niet voor allemaal - maar voor een aantal kinderen geeft dat genoeg opening om ruimer te gaan participeren en om later ook meer verantwoordelijkheid op te nemen. ... Door al die dingen effectief te organiseren verruim je hun kansen.'

Op school: leerlingen van een secundaire school krijgen op vrije momenten op school de kans om kennis te maken met rope-skiping of capoeira. Via Buurtsport vloeien een aantal van hen door naar een regulier aanbod of proberen daar althans verder in te gaan.

Een folder: een Brede School wil meer informatie verspreiden bij kinderen en ouders over het bestaande aanbod via een gezamenlijke activiteitenfolder. Daarin staat al het aanbod in de buurt voor kinderen tijdens de vakantieperiodes. Via de folder komen de partners onderling ook overlap en hiaten in het aanbod op het spoor.

Een vrijetijdsmarkt: een bredeschoolcoördinator vertelt. 'In de voormiddag werden de ouders ontvangen in de school met een kop koffie. Ze praatten in groepjes over vrijetijdsbesteding en -beleving (zowel eigen herinneringen en ervaringen als beleving en noden van hun kinderen nu). Daarna bracht iedereen een bezoek aan de vrijetijdsmarkt waar verschillende organisaties uit de onmiddellijke buurt hun werking met een klein standje voorstelden (jeugdbeweging, voetbalclub, bibliotheek met eigen activiteitenaanbod, kunstacademie, cultureel centrum met eigen cultuuraanbod,...). In de namiddag konden de kinderen deelnemen aan verschillende activiteiten (vrijetijdsaanbod) die door diverse organisaties werden ingericht (voetbal, dansen, koken, knutselen, natuurbeleving, ...).'

Tijdens de naschoolse opvang: een Brede School organiseert in samenspraak met de sport- en jeugdorganisaties uit de buurt naschoolse opvang en de begeleiding van de kinderen naar het buitenschoolse vrijetijdsaanbod. Zo kan het half uur tussen afloop van de lessen en het begin van de vrijetijdsactiviteiten overbrugd worden. Dit maakt dat meer kinderen kunnen deelnemen aan de vrijetijdsactiviteiten verspreid over de buurt.

- c. **[School]infrastructuur openstellen en herinrichten** buiten de gebruikelijke (school)periodes biedt kinderen en jongeren meer mogelijkheden tot zich ontspannen, bewegen,... Het creëert voor alle gebruikers meer informele ontmoetingsmogelijkheden. Daar kunnen dan weer nieuwe dingen uit volgen.

Een basisschool stelt tijdens de schoolvakanties haar speelterrein en sportinfrastructuur ter beschikking van anderen. Een deel van het terrein wordt ingericht als steeds toegankelijke buitensportplaats voor de kinderen en de jongeren uit de buurt. De politie houdt geregeld een oogje in het zeil.

Buitenspeelruimte. Vertrekkend van hun visie op vrije tijd van kinderen investeerde een Brede School samen met buurtpartners zoals het lokale IBO in de informele speelruimte van de school en van de buurt. 'Vanuit de kinderen bekeken is buiten spelen immers een uniek deel van hun activiteiten, binnen of buiten de school. Het geniet hun absolute voorkeur, niets wordt zoveel en zo graag gedaan als buitenspelen. Ze ontwikkelen er allerlei competenties, ontmoeten andere kinderen, leven in de buurt, participeren aan de samenleving.' De visie was dat niet alleen de afzonderlijke tijdsbestedingen op school, thuis, virtueel, vrije tijd, .. tellen maar net ook de samenhang ervan en hun interactie in een kindvriendelijke buurt. Men zocht dan ook naar 'spilverbindingen' in de buurt tussen school, bibliotheek, speelplein,... Er werd werk gemaakt van overgangsbuitenruimte tussen school en buurt. Niet dat er bijvoorbeeld nergens meer hekken nodig waren maar die werden zoveel mogelijk vervangen door spannende bespeelbare afscheidingen. Al deze inspanningen dragen bij tot de keuzemogelijkheden van kinderen, ouders en buurtbewoners, de leefbaarheid en sociale interactie en tot verschillende vormen van vrije tijdsbesteding van kinderen en jongeren. Ze leggen zo ook verbanden tussen verschillende plaatsen van leren. (naar Hajer, Froukje, 2007)

Een huis voor meerdere organisaties. Een secundaire school zet haar deuren open voor andere organisaties en partners uit de buurt. Deze organisaties zijn effectief gehuisvest in het schoolgebouw en ontplooien daar (een deel van) hun werking. Voor de leerlingen van de secundaire school wordt de leeromgeving er minder schools op, iets wat hen naast de lessen ook voorbereidt op de toekomst. Het maakt hun leeromgeving complexer: bij het zoeken van een geschikte rokershoek op de speelplaats houden de leerlingen bijvoorbeeld spontaan rekening met de noden en rookgewoontes van andere partners. 'Daar niet want dat is vlak naast de kindjes van de kinderopvang, daar roken de cursisten van de avondschool, ...'

De aanwezigheid van diverse bevolkingsgroepen – kinderen, jongeren, volwassenen, hooggeschoolden en laaggeschoolden, verschillende culturen en religies, ... – biedt de leerlingen (en de andere aanwezige groepen) de kans om op eerder informele manier met elkaar in contact te komen. Deze ontmoetingen worden in de hand gewerkt door het terras – met tafeltjes en parasols – op de speelplaats en de taverne 'Hacienda Popular'. Deze taverne werd ingericht door de leerlingen in samenwerking met een sociaalartistieke organisatie die ook in het gebouw gehuisvest is. Tijdens de middag zit er veel volk, er wordt veel vergaderd, mensen komen er spontaan samen zitten. Deze taverne is ook na schooltijd open voor het doelpubliek van sommige partners die 's avonds activiteiten hebben. De 'Hacienda Popular' is bovendien ook een leer- en tewerkstellingsplaats voor werkloze volwassenen: zowel voor de bediening als voor het bereiden van de maaltijden.

Omwille van het grote aantal partners en gebruikers dat dagelijks over de vloer komt in de school is er aan de ingang een gezamenlijk onthaal en is er bewegwijzering doorheen het gebouw. In het onthaal werken mensen van verschillende ethnisch-culturele oorsprong (vaste medewerkers en medewerkers in opleiding). De variatie in talenkennis is zeer handig omwille van het zeer divers publiek dat er over de vloer komt. Op de muur van het onthaal, in het zicht van iedereen die binnen komt, staat de visie van de 'bewoners'.

*Hier werken, leren en leven samen
mensen van verschillende
leeftijd, taal, godsdienst en cultuur.*

*Hier huizen onder één dak
sociale, culturele en onderwijsorganisaties
die nauw samenwerken met
bewoners en organisaties uit de buurt.*

*De Brede School betekent respect voor verschillen,
iedereen doet mee en leert van elkaar.*

Uit de impactbevraging²

Verbreden blijkt in praktijk de core-business te zijn van Brede School. Elke Brede School zet hier het meest op in. Vooral samenwerkingsverbanden die gecoördineerd worden door een niet-schoolse partner en waar meerdere scholen deel van uitmaken, hebben hier bij uitstek aandacht voor.

Het verbreden van de leer- en leefomgeving heeft trouwens niet alleen invloed op het effectieve aanbod voor de kinderen maar is soms voelbaar tot in de klas: Een coördinator - directeur van een Brede School vertelt: *'De bredeschoolwerking is een cultuurverandering voor de leerkrachten van de school, zowel tijdens als na de school ... Langs de andere kant ervaren leerkrachten duidelijk de meerwaarde ervan. Eén van de belangrijkste items waarvan je vertrekt in het onderwijs, is de leefwereld van het kind. En het moet even gezegd zijn: die leefwereld van die kinderen is de laatste jaren een ruime leefwereld geworden, terwijl dat vroeger zo'n kleine wereld was. Doordat de kinderen nu met van alles beginnen bezig te zijn, onder andere door het bredeschoolgebeuren wordt hun leefwereld veel breder. Dit is voor de leerkracht in de klas veel interessanter. Het vanuit kinderen laten komen, het vertrekken vanuit hun belevenissen is nu veel boeiender geworden terwijl het vroeger heel vaak alleen maar negatieve dingen opleverde.'*

2.2. VERSTERKEN VAN DE LEER- EN LEEFOMGEVING

Voorzien in diverse en rijke contexten is op zich geen voldoende voorwaarde opdat kinderen en jongeren zich breed ontwikkelen. Een Brede School moet ook oog hebben voor het versterken van de leer- en leefomgeving zodat kinderen en jongeren zich optimaal kunnen ontwikkelen binnen de waaier aan mogelijkheden die ze hebben.

Versterken kan door barrières weg te werken, anderen uit de omgeving van de kinderen en jongeren te ondersteunen en competentier te maken, de fysieke omgeving te optimaliseren,...

- a. **Barrières wegwerken** die de ontwikkeling van kinderen en jongeren belemmeren. Wanneer factoren zoals gezondheid, veiligheid, socio-economische status en andere de ontwikkeling van kinderen en jongeren hinderen, kan je als Brede School deze leerbarrières proberen te beïnvloeden.

Een bredeschoolcoördinator vertelt: 'Dankzij de Brede School hebben we ook een sociaal restaurant kunnen openen. Dat maakt dat een heel groot deel van onze leerlingen de kans krijgen om gezond te eten. Zelfs diegenen die het niet kunnen betalen: daar hebben we een fonds voor. De kinderen kunnen hierdoor toch gevarieerder eten dan altijd een stuk worst en brood.'

2. Het Steunpunt GOK volgde gedurende drie jaar 17 proefprojecten Brede School op. Tijdens het laatste jaar vroeg het Steunpunt GOK deze proefprojecten hoe zij de impact van Brede School inschatten. De resultaten vind je in 'De impact van Brede School, een verkennend onderzoek' door Annelies Joos, Veerle Ernalsteen, Marjan Engels en Evelyn Morreel, uitgegeven door Universiteit Gent, Steunpunt Diversiteit en Leren, 2010.

Een Full Service Extended School (FSES) – Brede School in UK – organiseert voor haar leerlingen een ‘break-fastclub’. Elke ochtend kunnen de leerlingen op school ontbijten. Op twee ochtenden in de week komen ook de ouders naar de ontbijtclub. Bedoeling is kinderen en hun ouders die daar nood aan hebben de kans te bieden op een voedzaam en volwaardig ontbijt. Basisidee achter dit initiatief is dat kinderen en jongeren in wiens basisbehoeften niet is voorzien ook niet voldoende tot leren en ontwikkeling kunnen komen.

- b. Ouders, buurtbewoners, begeleiders, partners, leerkrachten, ... meer **informer** en **competenter** maken. Deze competenties kunnen ouders zelf als volwassenen versterken en/of hen ook meer mogelijkheden bieden om hun kinderen beter te kunnen ondersteunen in hún ontwikkeling. Partners, begeleiders en leerkrachten leren via deze acties vaak de buurt en de leefwereld van de kinderen en jongeren beter kennen en doen daar hun voordeel mee. Zo kunnen de diverse leefomgevingen aan kwaliteit winnen.*

De school stelt in samenwerking met haar partners delen van haar infrastructuur ter beschikking: er is een filiaal van de tweedehandskledingwinkel, er zijn spreekuren van een sociale dienst, vormingsmogelijkheden voor ouders en buurtbewoners gaande van opvoedingsondersteuning over ICT tot sportlessen,... al of niet samen met hun kinderen...

De basisscholen uit de buurt en het integratiecentrum ondersteunen ouders van kinderen uit de derde kleuterklas en het eerste leerjaar bij het begeleiden van het leren lezen van hun kinderen.

De kinderen in de buurt wonen vaak erg klein behuist. Kleuters spelen weinig buiten, er is buitenschools weinig aanbod. De school voorziet in samenwerking met haar partners op woensdagnamiddag in een aanbod met onder andere ‘Schoolwij’. Dit is een tweemaandelijks aanbod voor kleuters en hun ouders. Er is ook bijhorende opvang door de jeugdwerking voor oudere broers of zussen. In groepjes voeren de ouders samen met hun kleuters activiteiten uit met verschillende educatieve materialen. Het zijn activiteiten die ouders en kleuters ook thuis kunnen doen. Doel is de interactie tussen de ouders te stimuleren en hen ideeën meegeven voor thuis met hun kinderen.

Een Brede School organiseert jaarlijks een wandeling voor alle partners in de wijk, zeker leerkrachten zijn meer dan welkom. De meesten van hen wonen immers niet in de buurt en hebben soms weinig weet van de leefomgeving van de leerlingen uit de buurt. Doel is kennismaking met de wijk en de werking van de wijkorganisaties. Omgekeerd kunnen buurtorganisaties genieten van rondleidingen in de betrokken scholen.

Een netoverstijgende samenwerking tussen scholen in functie van kwaliteitsvol onderwijs voor kinderen in de eigen buurt krijgt vorm. De scholen stellen zich samen de vraag: wat is kwaliteitsvol onderwijs? Hoe communiceren we dat? Samen stellen ze criteria op, maken een folder waarin de buurtscholen worden voorgesteld, organiseren een bezoekenronde voor ouders aan alle scholen. Doel is ouders te informeren opdat ze een ‘gefundeerde’ keuze kunnen maken voor het onderwijs in de wijk (en niet wegtrekken met hun kinderen buiten de wijk omwille van het label ‘concentratiescholen’).

- c. De **fysieke omgeving** optimaliseren zodat ze de ontwikkeling van kinderen en jongeren meer ondersteunt. De Brede School draagt bijvoorbeeld bij aan de netheid van de omgeving, een veilige verkeerssituatie, meer speelruimte, ... Dit gebeurt vaak via een tijdelijke samenwerking met partners die niet noodzakelijk deel uitmaken van het 'vaste' netwerk van de Brede School, maar eerder ad hoc zijn.

De partners van de Brede School ruimen elk jaar het buurtspeelplein op tijdens de 'Hou-je-buurt-reinactie' van het buurtcomité.

Een Brede School wil ingaan op een vraag van de gemeente om mee de ruimtelijke inrichting van de buurt te herbekijken. Vooral de kans om zo meer speelmogelijkheden voor de kinderen te creëren motiveert de Brede School tot deze tijdelijke samenwerking.

Een Brede School bestaand uit meerdere scholen en een sport- en welzijnsorganisatie streeft samen met politie, gemeente en buurtbewoners naar een veiliger verkeerssituatie en het creëren van meer speelruimte voor de kinderen in de buurt. Ook de leerlingenraden van de betrokken scholen worden om advies gevraagd. Kinderen van de verschillende scholen gaan samen op stap door de buurt en duiden de plekken aan waar zij het gevaarlijk vinden, waar ze vaak spelen of langs lopen om naar school of naar de jeugdvereniging te gaan,... Ze geven hun mening en wensen over de inrichting van het nieuwe plein. De gemeente en politie probeert zoveel mogelijk met hun wensen en die van andere betrokken partijen zoals buurtbewoners rekening te houden. De jeugddienst overlegt samen met buurtwerk en buurtcomité over hoe vaak door kinderen gebruikte routes aantrekkelijker en verrassender maken. Ze zien hierin ook een rol weggelegd voor de bewoners.

Uit de impactbevraging

Versterken blijkt binnen de bredeschoolwerkingen weinig aan bod te komen. Als er al versterkend wordt gewerkt dan is dit in de eerste plaats gericht op ouders, buurt en/of leerkrachten, ... en veel minder op de kinderen of jongeren zelf.

Een Brede School gecoördineerd door een school zet daarbij vooral in op het ondersteunen van ouders in hun rol als ouder. In samenwerking met partners werken ze bijvoorbeeld aan opvoedingsondersteuning of aan het verwerven van Nederlands dat bruikbaar is in contacten met de school van de kinderen.

Een Brede School gecoördineerd door een niet-school zet vaker in op het versterken van algemene competenties van ouders zoals bijvoorbeeld het aanbieden van mogelijkheden tot sporten, en op het versterken van buurtbewoners en partners zoals leerkrachten.

Dit wil natuurlijk niet zeggen dat er geen directe actie ten aanzien van kinderen en jongeren mogelijk is of niet gebeurt. Maar ze vallen (voorlopig?) misschien eerder binnen het takenpakket van afzonderlijke partners. Bijvoorbeeld zorgbeleid op school, K&G raadplegingen,...

2.3. BREED LEREN STIMULEREN

Naast het voorzien in diverse en in sterke leer- en leefomgevingen zal een Brede School ook **breed leren stimuleren**. Het gaat hier voornamelijk om de kwaliteit en de aard van de leerprocessen binnen de activiteiten voor kinderen en jongeren. Hier liggen de meeste mogelijkheden voor verbindingen tussen binnenschools en buitenschools leren, een wezenlijk kenmerk van leren in een Brede School.

De wijkkrant: jongeren maken als buurtreporters een wijkkrant. Ze moeten daarvoor buurtbewoners aanspreken en interviewen, foto's maken, teksten opstellen, in team samenwerken, lay-out opmaken, de krant verdelen, etc. Kinderen en jongeren krijgen de kans hun talenten te verkennen en te ontwikkelen, om op verschillende manieren te leren, om leerervaringen uit uiteenlopende contexten met elkaar te verbinden en om dat wat ze leren toe te passen in een concrete context.

Breed leren is ...

Leren in complexe samenhang en op diverse manieren

Kinderen en jongeren ontwikkelen zich in verschillende contexten en op verschillende manieren. Met andere woorden: kinderen en jongeren leren altijd en overal en ze doen dat op verschillende manieren en in uiteenlopende combinaties. Zo heeft iedereen een eigen mix van leerstijlen (Blank, Martin e.a., 2006). Soms formeel, dan weer informeel, al of niet doelgericht, bewust en onbewust, volgens een vast traject, incidenteel, zelfgestuurd, gestuurd door anderen,...

Actief en interactief

Kinderen en jongeren (en andere leerders) laten zich niet steeds voorschrijven wanneer ze leren en hoe het gebeurt. Samen met anderen op school, thuis, op straat, bij de voetbalclub, op het pleintje, via de media, ... gaan kinderen en jongeren op eigen houtje op ontdekking en geven zo mee vorm aan hun eigen brede leerervaringen. Zo doen ze op een actieve manier een brede waaier aan ervaringen en competenties op.

Contextueel en betekenisvol

Door de wisselwerking met de omgeving wordt bovendien de betekenis vergroot van wat er geleerd wordt. 'Contextualisering' maakt het geleerde betekenisvol voor de leerder, ondersteunt de cognitieve verwerking en motiveert (<http://crede.berkeley.edu>).

Een bredeschoolcoördinator vertelt: 'Toen ik onlangs het aanbod van de circusplaneet bezocht, had ik de indruk dat er iets niet goed zat. Toen ik de kinderen vroeg wie er al eens in het echt circus gezien had, bleek dat enkel twee Vlaamse jongens al eens naar een circus waren geweest. De anderen kenden het ook niet van TV of zo. Het is toch belangrijk dat de kinderen weten waar ze mee bezig zijn. Hoe kun je hen motiveren als ze niet weten waaraan ze werken?' (de Meijer, in Nicaise e.a., 2008)

Dit gaat ook op voor leren op school: wanneer kinderen het verband zien tussen waar en hoe ze leven en wat ze op school leren, wordt hun interesse verdiept en blijken leerervaringen duurzamer (Blank, Martin e.a., 2006).

Uitwisselen

De ervaringen die kinderen en jongeren opdoen en de competenties die ze ontwikkelen binnen één context zoals school, vrije tijd, thuis,... komen vaak ook van pas binnen heel andere omgevingen of vallen pas daar op.

Uit onderzoek naar hoe kinderen leren in verschillende buurten blijkt dat kinderen de sociale grenzen van volwassenen kunnen doorbreken en zo de kleine gepersonaliseerde netwerken waarbinnen volwassenen samenleven overstijgen. In de jeugdwerking bijvoorbeeld komen kinderen van verschillende netwerken samen. En soms botst dat maar evengoed ontdekken de kinderen er ook nieuwe vormen van samen leven en spelen. Deze uitwisseling blijft niet beperkt tot de jeugdwerking. Ze nemen dat mee de straat op, buiten de context van de jeugdwerking. Kinderen ontwikkelen zich met andere woorden over de grenzen van verschillende contexten heen én gaan die grenzen zelf beïnvloeden en in vraag stellen (De Visscher, Sven, 2008).

Uitwisseling tussen contexten laat toe uitgebreide en diverse sociale relaties aan te gaan en zo sociaal kapitaal op te bouwen, een hefboom voor gelijke kansen voor uiteenlopende groepen (Bentley, Tom, 1998).

Hoe kan je breed leren stimuleren? En hoe kunnen diverse sectoren, met ieder een eigen kijk op leren, daar samen werk van maken?

We bieden een kader waarmee je door een gemeenschappelijke bril kan kijken naar 'leren' in de Brede School. Het gaat om **drie gradaties** van breed leren: **creëren en deelnemen, ontmoeten en oefenen**. We beschrijven nadien enkele voorbeelden. Om deze activiteiten te helpen ontwikkelen reiken we **bouwstenen** aan.

2.3.1. Drie gradaties

We baseren ons op de bevindingen van het Nederlands Jeugdinstituut dat een onderzoek uitvoerde naar de intrinsieke kwaliteit van bredeschoolactiviteiten (Van Oenen en andere, 2005). Kwaliteit werd daarbij afgetoetst aan de 'levensechtheid' van de activiteiten. Dit is (1) de mate waarin kinderen en jongeren leren binnen een complexe samenhang van competenties en (2) de mate waarin leren verbonden is met concrete maatschappelijke omgeving(en).

De onderzoekers kwamen tot drie gradaties van leren in levensechte situaties. Ze onderscheidde: creëren en deelnemen, ontmoeten en oefenen.

- a. **Creëren en deelnemen:** kinderen en jongeren zijn verantwoordelijk voor (een deel van) een activiteit in een concrete maatschappelijke context. Essentieel daarbij is dat ze iets doen of produceren dat ook betekenis heeft voor anderen.

Kinderen en jongeren zetten zelf activiteiten op in een bepaalde maatschappelijke context of krijgen de gelegenheid er aan deel te nemen.

Ze voeren een echte, verantwoordelijke taak uit in de samenleving. Ze doen of produceren iets waar ook anderen iets aan hebben. De kinderen en de jongeren zijn daarbij verantwoordelijk voor (een deel van) de activiteit en dragen bij aan het proces en de resultaten ervan.

Ze oefenen mee invloed uit op die activiteit én op de maatschappelijke context. Ze spreken niet alleen hun competenties aan in onderlinge samenhang maar verbinden die ook met een betekenisvolle maatschappelijke context. Ze doen dat door zelf te handelen binnen die context en iets te betekenen voor de betrokkenen daarbinnen.

Gezond eten is het jaarthema van de buurtwerking; zowel de senioren, de scholen uit de wijk als het buurtrestaurant spelen er tijdens hun werking op in. De leerlingen van de zesde leerjaren organiseren samen met het buurtwerk en het buurtrestaurant een gezonde barbecue voor de wijk. Ze stellen een gezond en gevarieerd menu op, rekenen het budget uit, leggen contacten met lokale handelaars voor de voeding, spreken de kringloopwinkel aan voor de aankleding.

Een secundaire school start een afdeling in een voor haar geheel nieuwe buurt. De leerlingen van de eerste graad krijgen er de opdracht om in de buurt een initiatief naar keuze te nemen waar zowel zijzelf als leerling(en) iets uit leren maar waar ook (een deel van) de buurt baat bij heeft. Leerlingen doen bijvoorbeeld klusjes voor bewoners van het seniorencentrum, lezen voor in de bibliotheek,... Ze stellen nadien een portfolio samen van hun 'project' en geven daarin onder andere haarfijn aan wat de win-win is voor iedereen en waaraan ze dat zien. Er wordt over gediscussieerd in de klas.

- b. **Ontmoeten:** kinderen en jongeren maken kennis met allerlei (nieuwe) soorten mensen, groepen, situaties, beroepen, perspectieven, activiteiten en werk/woonsituaties of andere concrete maatschappelijke omgevingen.

Kinderen en jongeren nemen zelf het initiatief of krijgen de gelegenheid om met allerlei soorten mensen, situaties, beroepen, activiteiten en werk/woonsituaties kennis te maken.

Deze activiteiten stellen kinderen en jongeren in staat zich een beeld te vormen door indrukken op te doen, dingen mee te maken, ervaringen en manieren van kijken en denken uit te wisselen. Ze verkennen ook competenties in onderlinge samenhang en verbinden die met een concrete maatschappelijke context.

Het verschil met deelnemen en creëren ligt hierin dat kinderen via oriëntatie en ontmoeting een leerresultaat voor zichzelf produceren. Het gaat niet om wat ze aan anderen bieden of hun verantwoordelijkheid daarvoor.

Een Europees-Afrikaanse juwelenontwerpster vertelt jongeren uit verschillende studierichtingen met betrekking tot kleding over wat juwelen ontwerpen voor haar betekent: ze ziet het als de uiting van een deel van haar identiteit als Europese én Afrikaanse vrouw. Ze beschrijft ook waar ze haar inspiratie haalt: uit Afrikaanse natuurmaterialen, oude Afrikaanse foto's in musea, internet,... en hoe ze via een fair-tradesysteem samenwerkt met groepen bewoners in Marokko en Zambia. De medewerkers in Marokko en Zambia zorgen voor de materialen en maken de juwelen die zij ontwerpt.. Het systeem is zo opgezet dat ook de medewerkers voorstellen kunnen doen voor ontwerpen. Ze geeft ook aan hoe ze begon als ontwerpster en welke tegenslagen ze kende. De leerlingen hangen aan haar lippen. Enkelen van hen dromen ook van ontwerpen, zij het in andere branches dan juwelen.

Het buurtcentrum organiseert een opkuisactie in de wijk. In samenwerking met de scholen in de wijk worden ter voorbereiding sensibiliserende acties opgezet waarbij de kinderen samen met de straatvegers van de stad de speelpleintjes in de buurt afvalvrij maken. Tevens trekken ze met stadswachters van deur tot deur om mensen voor de actie warm te maken. Promotie-affiches die ze in de klas hebben gemaakt, worden daarbij verdeeld onder de buurtbewoners. De kinderen maken zo kennis met de diverse stadsdiensten betrokken bij de afvalproblematiek, alsook met de bewoners in de omwonende straten van de hen bekende speelpleintjes.

Derdejaars studenten van een lerarenopleiding doen als deel van hun stage aan studieondersteuning aan huis bij een leerling die volgens bepaalde criteria door de basisschool werd uitgekozen. Het doel is dat de studenten competenties ontwikkelen in het omgaan met kinderen en ouders uit diverse sociaal-culturele milieus.

c. **Oefenen:** kinderen en jongeren oefenen een specifieke competentie in een concrete maatschappelijke context of met elementen daarvan.

Kinderen en jongeren nemen zelf het initiatief of krijgen de gelegenheid om een specifieke competentie te oefenen in een concrete maatschappelijke context.

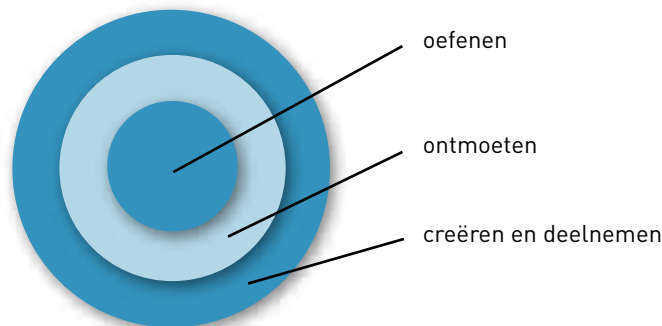
De taak is het verwerven of oefenen van een bepaalde competentie (op het gebied van taal, techniek, sport, kunst, enzovoort). In deze activiteiten zijn vooral het materiaal waar de kinderen mee werken en/of de aanwezige externe deskundige van belang.

Het verschil met ontmoeting en met deelnemen en creëren ligt hierin: bij oefenen gaat het primair om een leerresultaat/oefengelegenheid voor de kinderen zelf. De activiteit is niet bedoeld als brede oriëntatie, maar om iets specifiek onder de knie te krijgen - een vaardigheid, inzicht, gedragswijze. De betekenis voor anderen, de samenhang met andere zaken is geen doel maar kan erbij gehaald worden als motivatie om aan een specifieke competentie te werken.

De school zorgt samen met een van haar partners voor fietsen op de speelplaats. Veel kinderen in de buurt beschikken immers niet over een eigen fiets. Tijdens vrije momenten leren de kinderen fietsen en oefenen ze zich spontaan in deze vaardigheid. De klassen trekken ook regelmatig op leeruitstap met deze fietsen.

Een secundaire beroepsschool organiseert op dinsdag en donderdag een buurtrestaurant. De leerlingen koken samen met hun leerkrachten voor de buurtbewoners en bedienen hen. Sommige bewoners beginnen tot het vaste cliënteel te behoren. Vooral de seizoensgebonden aspergemenue is elk jaar weer zeer populair. Dit buurtrestaurant biedt de leerlingen de gelegenheid om zich in hun vak te bekwamen in een levensechte en veilige context met een positief imago in de omgeving.

- d. Deze drie gradaties van levensecht leren zijn als Russische poppetjes die in elkaar passen. Creëren en deelnemen omvat in meer of mindere mate ontmoeten en oefenen. Omgekeerd kan de meerwaarde van oefenen toenemen door het te verbinden met een reële, maatschappelijke context.

Dit wil niet zeggen dat alleen creëren en deelnemen belangrijk is. Veilig en rustig kunnen oefenen in niet al te complexe situaties, is immers ook nodig. Bovendien kan oefenen een eerste stap zijn in een breed uitwaaiend leerproces. Zo kunnen jongere kinderen zich oefenen in een vaardigheid op zich. Naarmate de kinderen ouder worden, meer vaardigheden verwerven en meer complexe competenties onder de knie krijgen, kan het oefenen zelf complexer worden. Ook kunnen de andere twee gradaties, ontmoeten en creëren en deelnemen, belangrijker worden in hun leerproces.

De school zorgt samen met één van haar partners voor fietsen in verschillende maten. Tijdens vrije momenten leren de kinderen fietsen op de speelplaats en oefenen ze zich spontaan in deze vaardigheid. Voor de jongste kinderen van de school beperkt zich dit tot het vrij fietsen op de speelplaats. Oudere leerlingen trekken dan weer met de fiets naar een verkeerspark en leren er onder begeleiding van de politie rekening houden met de verkeersregels. De oudste klassen gaan met deze fietsen ook regelmatig de straat op: ze gaan met de klas op leeruitstap.

Alles hangt af van wat een Brede School, in een bepaalde context, met een specifieke groep van kinderen of jongeren wil bereiken. Anderzijds, met oefenen alleen bereik je geen breed leren. Het is slechts één deel van een groter geheel. Het is de combinatie van de verschillende mogelijkheden die breed leren vorm geeft.

Uit de impactbevraging

Breed leren vindt vooral plaats in het kader van de school. Het accent ligt op het opzoeken van realistische leercontexten, zowel in het basis-, secundair als hoger onderwijs. Het gaat vooral om Brede Scholen die gecoördineerd worden door een school.

Een meerwaarde van breed leren is dat men op school een 'bredere leerling' in het vizier krijgt. Het leren wordt er levensechter door. Onder invloed van de buitenwereld, is er in de school meer aandacht voor 'niet-cognitieve' zaken: *'De leerkrachten die voordien vooral cognitief werkten, beginnen andere dingen te organiseren in samenwerking met externen'*. Leerkrachten leren leerlingen op een andere manier kennen en ontdekken verborgen talenten. Door samen te werken met externen, breekt de werking van de school open en wordt er een rijkere leeromgeving gecreëerd.

Een bredeschoolcoördinator: 'Er is echt wel een andere mentaliteit gekomen en een ander bewustzijn van "Laat ons die school eens opentrekken. Hoe kunnen we de maatschappij binnenbrengen in de school en hoe kunnen wij in de maatschappij gaan handelen". Dat is echt wel zo.'

'Als heel dat project gefinaliseerd is, ben ik er zeker van dat door die projecten hier op school er eigenlijk een twist is gekomen, een different state of mind, een catharsis. Ik ben zeker dat het niet het einde zal zijn. Mensen zijn het inmiddels gewoon om op zo'n manier te werken en om anders te denken: out of the box. Dat dat effectief zal blijven doorgetrokken worden, dat is het fijne.'

In het secundair onderwijs ervaren coördinatoren vooral een impact op de kwaliteit van de leeromgeving. Doordat jongeren zich veel meer bewegen in de 'echte wereld' en contact hebben met levensechte contexten, wordt de leerstof voor hen meer levensecht en betekenisvol. Het leerproces wordt mee ondersteund door externen. Bovendien meldt men dat in het contact met levensechte contexten er vaak ook een sociale betrokkenheid aan de orde is. Een coördinator uit het secundair onderwijs vermeldt dat de rol van de leerkracht evolueert naar die van coach-ondersteuner.

Dit alles vergt heel wat flexibiliteit en creativiteit van de leerkrachten. In het betrekken van de maatschappij bij het leren en omgekeerd, spelen zij een zeer belangrijke rol. Hun betrokkenheid is volgens veel bredeschoolcoördinatoren dan ook een must. Ook Brede Scholen die er in eerste instantie voor kozen om de leerkrachten buiten de bredeschoolwerking te houden om hen niet te veel te belasten, bevestigen dit. Ze ervaren dit als een op termijn gemiste kans en dromen van meer.

'Wat ik zou willen veranderen? Dat het idee van Brede School, vooral op het vlak van het bredere leren, dat daar mogelijkheden worden vrijgemaakt om dat binnen bepaalde vakken, binnen bepaalde leeropdrachten in te voeren. Stel dat je kan samen zitten met de leerkrachten Nederlands, geschiedenis, kunstvakken,... om te zeggen: "Kijk, een deel van onze leerstof gaan we via een project of via een samenwerking naar buiten brengen en we gaan proberen om daar in contact met een aantal partners van diverse origine in en rond de school, een deel van onze leerdoelen in te bouwen." Dat zou mooi zijn.'

2.3.2. Voorbeelden

We beschrijven enkele voorbeelden en geven aan of het gaat om deelnemen en creëren, ontmoeten en/of oefenen.

a. *Monsieur Bailly*

Kinderen van een vijfde leerjaar gaan het hele schooljaar om de drie weken aan de slag in de ateliers van het museum voor schone kunsten in de stad. Ze vertrekken van het portret van een man, Monsieur Bailly, die heel misprijzend kijkt: hij haat mensen die anderen haten!

Verschillende facetten van het portret worden met de kinderen verkend: de betekenis van het schilderij, de gehanteerde schildertechnieken en het kleurgebruik, aspecten van de portretkunst. Met elk van de verkende elementen gaan ze vervolgens in groepjes zelf aan de slag. Ze experimenteren ondermeer met poses van geportretteerden en oefenen met technieken voor licht en donker.

De producten worden tussentijds uitgesteld in het buurtcentrum voor de andere leerkrachten, kinderen en ouders van de betrokken scholen. Op het einde van het project organiseren de kinderen een tentoonstelling en rondleiding in het museum voor ouders, andere kinderen, leerkrachten en museumbezoekers. Ze tonen en duiden de werken en hun inspiratiebronnen. Er worden ook andere producten en delen van de werking van deze Brede School getoond.

Wat is hier breed leren aan?

Ontmoeten

- Kinderen maken kennis met de werking van een museum en met haar 'onbekende' ondergrondse leven.
- Kinderen kunnen het perspectief innemen van portretten en/of schilders en maken kennis met verschillende betekenissen en manieren van kijken van diverse kunstenaars naar de wereld en hoe ze die weer geven.
- Kinderen ontmoeten diegenen betrokken bij de museumwerking: gids, onthaalmedewerker, kunstfotograaf en kunstatelierbegeleiders.

Oefenen

- Kinderen leren portretten bekijken, de betekenis nagaan van beelden, technieken herkennen en toepassen,...
- Ze oefenen deze competenties in een onderlinge samenhang tijdens het uitvoeren van opdrachten: samenwerken, lezen, interpreteren, kiezen, toepassen van technieken,...
- Ze kunnen de lijn van het project volgen.
- Alles vindt plaats in een concrete maatschappelijke context: het museum, het museumatelier, de fotostudio van het museum.

b. Een kinderopvang inrichten

De school en de Stedelijke Dienst voor Onthaalouders, constateren dat weinig leerlingen uit de verzorgende richtingen na hun opleiding aan de slag gaan in een kinderopvang of als samenwerkende onthaalouder. Veel van hen vinden het niet haalbaar om onthaalouder te worden (financieel, richtlijnen infrastructuur en inrichting, 'Kan ik dit wel aan?',...). De school wil daarom locaties voor kinderopvang inrichten als toekomstige werk- en stageplaatsen voor deze leerlingen uit Kindzorg en trekt daarvoor de nodige partners aan.

De jongeren van de school gaan er aan de slag: leerlingen uit verschillende richtingen werken mee aan de voorbereiding, voeren de uiteindelijke inrichting uit, bereiden de opening voor,...

Leerlingen Kindzorg en Sociaal Technische Wetenschappen denken na over de inrichting: waar komt de keuken, hoe richten we de hoek om de ouders te ontvangen in, hoe zorgen we voor verluchting in de slaapruimte, welke sfeer willen we uitstralen,... Met het bedrijf voor buitenspeeltuigen bespreken ze het te leveren buitenklimrek: in hoeverre is het geschikt voor heel jonge kinderen?

De leerlingen Kindzorg en Sociaal Technische Wetenschappen stellen aan de hand van een powerpoint en maquette hun ideeën rond inrichting voor aan de stuurgroep van het bredeschoolproject.

Leerlingen Hout en Bouw meten de locatie, maken een plattegrond en een bestek op binnen het budget, plaatsen de wanden, installeren de keuken,... Ze gaan in het bedrijf in Duitsland mee de houten speeltuigen maken, leren er hoe ze die tuigen later ter plekke moeten installeren.

Leerlingen uit de verschillende betrokken richtingen overleggen met elkaar over de technische mogelijkheden om de lokalen in te richten; over veiligheidseisen waaraan stoeltjes voor de allerkleinsten moeten voldoen.

De plek doet na afloop daadwerkelijk dienst als kinderopvang, jongeren uit de betrokken school werken er als samenwerkende onthaalouders. Zij worden begeleid door de Stedelijke Dienst voor Onthaalouders. De kinderopvang biedt dan vervolgens weer stagemogelijkheden voor de nieuwe leerlingen uit de richting Kindzorg.

Wat is hier breed leren aan?

Creëren en deelnemen

- De jongeren richten lokalen in die daadwerkelijk als kinderopvang dienstdoen. Zowel de leerlingen als de partners van de stuurgroep, jonge ouders en ex-leerlingen, hebben er iets aan: de ene als potentiële toekomstige werknemer, de andere als gebruiker of aanbieder van de kinderopvang,... De leerlingen die werken aan de inrichting zijn er zich zeer bewust van dat de kinderopvang wel degelijk zal gebruikt worden.

Ontmoeten

- Ze oefenen deze vaardigheden in onderlinge complexe samenhang en wisselen ze uit met jongeren met andere specialisaties, met medewerkers van een bedrijf voor buitenspeeltuigen, met stuurgroepleden, met professionele samenwerkende onthaalouders,....

Oefenen

- Leerlingen Kindzorg krijgen een inzicht in de effectieve vereisten aan het werk van samenwerkende onthaalouders en oefenen zich erin.
- Leerlingen uit verschillende richtingen oefenen de vaardigheden waarvoor ze opgeleid worden in diverse maatschappelijke omgevingen zoals bedrijven, stuurgroepvergaderingen, in te richten lokalen, ...

c. Praktijk in de wijk

Een wijkgerichte Brede School heeft ondermeer tot doel de bewoners, organisaties en scholen kennis te laten maken met de wijk en haar mogelijkheden. 'Praktijk in de wijk' is een concrete actie om deze doelstelling mee te realiseren. Leerlingen uit een secundaire school in de wijk, BSO richting verkoop, krijgen gedurende drie weken de kans kennis te maken met lokale handelaars en hun werking: bakkers, slaggers, fruitwinkels, bloemenwinkels, garages, banken, reisbureau, ... In samenspraak met de handelaars en de vakleerkrachten worden voor de verschillende leerjaren (1 tot en met 4) deeltrajecten op maat uitgewerkt.

De leerlingen van het tweede jaar gaan in kleine groepjes op bezoek bij plaatselijke handelaars. Via inleefmomenten krijgen ze uitleg over het reilen en zeilen van de handelszaak: wat is de motivatie van de handelaar om dit te doen, hoe organiseert hij/zij het werk, hoe gaat de verkoop in zijn werk, wat komt er allemaal kijken bij het uitbaten van een zaak, ... Dit geeft de leerlingen de kans een beter inzicht te krijgen in de praktijk van de handelaar alsook daarover met de handelaar in gesprek te gaan. In een volgende stap krijgen ze de kans om zelf de handen uit de mouwen te steken en proefondervindelijk te ervaren hoe het er aan toe gaat: een offerte opstellen, een bloemstuk maken, een paspop kleden, een proefstandje uitbaten, ...

De leerlingen van drie en vier krijgen de opdrachten een receptenboekje samen te stellen. Ze moeten daarvoor informatie in de wijk verzamelen (bij handelaars, bewoners, organisaties, wijkgezondheidscentrum) en recepten selecteren. In een volgende stap gaan de leerlingen de recepten zelf klaarmaken voor buurtbewoners en doen daarvoor alle boodschappen bij de handelaars in de wijk. De leerlingen van het vierde jaar staan in voor de lay-out en promotie van het receptenboekje. Ze nemen contact op met een lokale drukkerij en een vormgever voor de druk van het boekje, en met een lokale handelaar die kan helpen bij het ontwerpen en bestellen van promomateriaal. Het boekje wordt voorgesteld in de plaatselijke bibliotheek waarna het verder verspreid wordt bij de bewoners van de wijk.

Wat is hier breed leren aan?

Ontmoeten en oefenen

- Beide trajecten bieden de leerlingen de kans in een levensechte context ervaringen op te doen waarbij ze een combinatie van competenties moeten inzetten om de opdracht tot een goed einde te brengen.
- De leerlingen kunnen leerervaringen opdoen die aansluiten bij het toekomstig werkveld alsook bij hun dagelijkse leefomgeving.

Creëren en deelnemen

- De leerlingen maken een product, een receptenboekje, dat bruikbaar is voor alle bewoners van de wijk.
- De handelaars krijgen de mogelijkheid hun zaak en stiel in de kijker te plaatsen.

d. Filmen met kinderen en jongeren³

Een film maken met kinderen en jongeren kan op uiteenlopende manieren aangepakt worden. De ene manier biedt meer ruimte voor creëren en deelnemen, de andere dan weer voor ontmoeten of oefenen. In de publicatie 'Jeugdactiviteiten in een Brede School' analyseren de auteurs doelen en taken van kinderen en jongeren tijdens een filmproject en ordenen die volgens de drie gradaties van breed leren. Creëren en deelnemen omvat hier voor een deel ook de doelen en taken voor de beide andere gradaties. We bieden je deze analyse graag aan ter inspiratie.

	Creëren en deelnemen	Ontmoeten	Oefenen
Hoofddoel	Meewerken aan een film, bijvoorbeeld over veiligheid in buurt of op school, te vertonen en te bespreken op een bijeenkomst voor verschillende betrokkenen.	Oriëntatie op wat er bij filmen komt kijken.	Filmopdracht, eventueel op locatie.
Centrale vragen voor de ontwerpers van de activiteiten bij de verschillende manieren van 'Een film maken'			
Doelen	- Wat zijn de taken die kinderen en jongeren volgens ons zelf moeten kunnen uitvoeren? - Welke criteria hanteren we om te spreken van een 'geslaagde uitvoering' daarvan?	- Welke informatie moeten de kinderen en jongeren verwerven over filmen? Waarmee willen we dat ze oefenen? - Welke competenties zijn nodig bij verwerven en verwerken van de informatie, de contacten met mensen etc.? - Wat zijn onze specifieke eisen aan het resultaat van de oriëntatie/ontmoeting?	- Waar moeten kinderen en jongeren volgens ons precies mee oefenen? - Of: hoe goed moeten ze die specifieke competentie vertonen; welk niveau moet in elk geval aantoonbaar gerealiseerd worden?

3. Uit Van Oenen, Saskia, en andere (2005). Jeugdactiviteiten in de brede school. Werkboek voor kwaliteitsontwikkeling: doelen, methodiek, evaluatie. NIZW Jeugd, Utrecht. Uitgeverij SWP, Amsterdam.

Hoe kunnen die taken binnen de drie gradaties er concreet uitzien?			
Deeltaken	- De kinderen en jongeren voeren zelf één of meer van de vele deeltaken uit in film maken en publieksvertoning - De deeltaken kunnen gaan van acteren tot en met het bedenken, schrijven, regiseren, filmtechnisch, organisatorisch, zelf vooronderzoek doen over veiligheid in de buurt en/of op school	- De kinderen en jongeren gaan op excursies naar een filmstudio of locatie waar gefilmd wordt. Ze voeren gesprekken met betrokkenen bij filmen. Dit wordt deels door de kinderen of jongeren zelf voorbereid of georganiseerd. - De kinderen en jongeren kunnen zelf een en ander uitproberen zoals een camera of montageprogramma hanteren, een proeffilm maken. Dit kan ook vertoond worden aan anderen om te laten zien wat ze hebben ontdekt, gemaakt of geleerd.	- De kinderen en jongeren verwerven filmtechnische vaardigheden, bijvoorbeeld cameragebruik met een echte professional - Ze werken aan hun sociale competenties: zich inleven in anderen; film gebruiken om verschillen in perspectief en rollen te leren kennen (zoals voor en achter de camera of verschillen in inhoudelijke rollen in een filmscenario over veiligheid) - De kinderen en jongeren verwerven meer taal: ze luisteren en stellen vragen; filmen een simulatie van een tv-interview over veiligheid en bespreken het thema aan de hand van de opname.

2.3.3. Bouwstenen voor breed leren

Elke Brede School staat voor de uitdaging om de mogelijkheden tot breed leren te benutten en waar nodig te creëren opdat kinderen en jongeren zo actief en betekenisvol mogelijk kunnen leren.

De drie gradaties - creëren en deelnemen, ontmoeten, oefenen - zijn in de praktijk bruikbaar om met partners vanuit verschillende sectoren samen naar activiteiten en hun kwaliteit te kijken. Je vertrekt dan immers van een gemeenschappelijke kijk op leren en een gedeeld jargon.

Je kunt de drie gradaties gebruiken om met de werkbladen in 5. Aan de slag:

- in kaart te brengen hoe je binnen je eigen bredeschoolactiviteiten vorm geeft aan breed leren.
- je bredeschoolactiviteiten gericht te plannen en vorm te geven, afhankelijk van wat je wil bereiken bij kinderen en jongeren op vlak van competenties.
- bestaande activiteiten te verrijken. Je kan meer uit je activiteit halen door bijvoorbeeld oefenen en/of ontmoeten sterker te gaan verbinden met een concrete maatschappelijke context.

De kinderen uit het voorbeeld van Monsieur Bailly kunnen een stap verder gaan dan ontmoeten en oefenen en zich afvragen: 'Wat is er aanwezig aan kunst in onze buurt en kunnen we daar als kinderen aan bijdragen?' Een vervolg aan hun project zou kunnen zijn dat ze zelf voor meer kunst in de buurt zorgen. Door bijvoorbeeld met een kunstenaar keramiektiegels te maken voor aan de muur in het nieuwe buurtpark. Zo verfraaien ze mee de buurt en kunnen ze het gevoel van eigenheid van de buurt versterken, niet alleen bij zichzelf maar ook bij andere buurtbewoners.

Binnen een sportaanbod kunnen jongeren die samen oefenen in worstelen die vaardigheden zelf gaan gebruiken door in de buurt een tornooitje te organiseren voor anderen, scheidsrechter te zijn, mee het aanbod bekend te maken,...

Om je te helpen bij plannen en/of verrijken van activiteiten bieden we enkele **bouwstenen**⁴ aan. Het gaat om:

- a. Locatie
- b. Aard van het eindproduct
- c. Materiaal
- d. Rol van de kinderen en jongeren
- e. Rol van de begeleiders en externe deskundigen

Met deze bouwstenen kan je aan de slag gaan om een activiteit meer of minder 'levensecht' te maken. Hoe 'levensechter', hoe complexer de samenhang is tussen de competenties en/of hoe meer de activiteit plaatsvindt binnen een concrete maatschappelijke context of er mee in verband staat.

Bij elke bouwsteen horen een aantal vragen die je kunnen helpen om samen na te denken over de activiteit. Want het uitgangspunt voor elke activiteit blijft steeds datgene wat je zelf als Brede School in een bepaalde context, met een bepaalde groep kinderen of jongeren wil bereiken. Daaraan kan je het belang van elke bouwsteen afwegen.

- a. **Locatie:** waar gaat de activiteit door? Is er een link met een 'echte' context en is dit nodig in functie van het doel?

Wordt er bijvoorbeeld in een school of buurthuis óver een praktijk geleerd, los van de eigenlijke context ervan? Of wordt er geleerd op de locatie waar de activiteit zich in het echt afspeelt?

Of speelt de context geen rol van betekenis en kan de activiteit overal plaatsvinden?

3. Naar Van Oenen, Saskia, en andere (2005). Jeugdactiviteiten in de brede school. Werkboek voor kwaliteitsoontwikkeling: doelen, methodiek, evaluatie. NIZW Jeugd, Utrecht. Uitgeverij SWP, Amsterdam.

De kinderen leren van een echte vlechter hoe ze hout kunnen vlechten tot een bezem. Hier is vooral de expertise en het materiaal van de vlechter van belang, eerder dan de locatie. Deze activiteit kan dus net zo goed doorgaan in het buurthuis als op school of elders.

In het museumproject Monsieur Bailly kunnen de schildertechnieken zowel in het museumatelier als op school geoefend worden. De locatie op zich biedt daarvoor weinig meerwaarde. Waar het toonmoment doorgaat is van groter belang. Enerzijds kunnen de kinderen op school of in het buurthuis misschien meer zelf de touwtjes in handen nemen. Anderzijds biedt een tentoonstelling van hun werken en inspiratiebronnen in het museum zelf én daar ter plekke een rondleiding over organiseren voor ouders, andere klassen en museumbezoekers, meer kansen in functie van breed leren.

- b. **Aard van het eindproduct:** indien er een eindproduct is: is dat in de eerste plaats een leerresultaat voor de kinderen zelf, waaraan zij of anderen kunnen zien wat ze nu kennen en kunnen? Of is er ook een meerwaarde of betekenis voor anderen zoals bijvoorbeeld bij het inrichten van een kinderopvang? Is deze meerwaarde belangrijk in functie van het doel?

Eindproducten kunnen o.a. zijn: een animatiefilm maken voor de bewoners van de wijk, zelfgebakken taarten te koop aanbieden op het jeugdfestival, een buurtboek schrijven met verhalen verzameld bij buurtbewoners, klusjes doen voor de senioren uit de straat, ... In elk van de gevallen heeft het eindproduct ook een betekenis - hoe klein ook - voor anderen als publiek, als klant, als begunstigde, als deelnemer, enzovoort.

- c. **Materiaal:** wordt het materiaal waar de kinderen of jongeren mee aan de slag gaan ook door professionals gebruikt, is het aantrekkelijk, up-to-date, functioneel voor de taak,...?

In het museumproject Monsieur Bailly maken de kinderen een zelfportret naar het voorbeeld van het portret van Monsieur Bailly. Nadien neemt de museumfotograaf een professionele foto van iedereen. Deze 'fotoshoot' gaat niet zomaar ergens op een lukrake plaats door maar in de fotostudio van het museum zelf.

Jongeren in een buurtmediaproject kunnen zelf aan de slag met een professioneel programma om de door hen gemaakte buurtfilmpjes te (leren) monteren.

De jongeren maken een radioprogramma over hun vrije tijd. Ze kunnen hiervoor de opnameapparatuur in een professionele geluidsstudio gebruiken.

- d. **Rol van de kinderen en jongeren**

De kinderen en jongeren participeren

- (1) Bij het ontwerpen van de activiteit: op welke manier kunnen kinderen en jongeren participeren aan de activiteit? Hebben ze een actieve rol? Hoe kunnen ze die rol opnemen? In welke fase(s) kunnen ze actief deelnemen: (mee) denken, doen, uitvoeren, voorbereiden,...? Komt dit alles overeen met het doel dat je met hen voor ogen hebt?

De jongeren in het kinderopvangproject doen zelf voorstellen voor de inrichting aan de stuurgroep. De leerlingen van de oudere jaren geven gerichte deelopdrachten aan leerlingen van jongere jaren. De deelopdrachten gaan over prospectie doen met betrekking tot kwaliteit en kostprijs van fornuizen, de wetgeving met betrekking tot afscheiding tussen keuken en leefruimte van de kinderen natrekken,...

- (2) Bij observatie en evaluatie van de activiteit: nemen kinderen en jongeren tijdens de activiteiten de hen toegewezen actieve rol op? Reageren ze op ideeën die geopperd worden, proberen ze dingen uit, discussiëren ze...?
Reageren kinderen en jongeren enthousiast? Zijn ze geboeid? Vinden ze het interessant? Ervaren ze het als zinvol?

De kinderen en jongeren reflecteren

- (1) Bij het ontwerpen van de activiteit: zijn er momenten voor reflectie met de kinderen en jongeren voorzien? Zijn er gelegenheden om kritisch te kijken naar wat en hoe iets gedaan wordt? Waarover wil je dat ze samen nadenken?
- (2) Bij observatie en evaluatie van de activiteit: zien de kinderen en jongeren de rode draad van het project of hebben ze die zelf in handen? Denken ze na over wat ze zelf opstaken of ook over wat het kan betekenen voor anderen en over waar dit uit blijkt? Kunnen ze verbanden leggen tussen wat ze leerden binnen de activiteiten en ervaringen die ze elders opdeden?

Een Brede School gecoördineerd door een lerarenopleiding organiseert in de loop van het schooljaar drie reflectiemomenten voor studenten. Dit gebeurt in kleine groepjes o.l.v. een docent van de hogeschool en een medewerkster van Samenlevingsopbouw. Bij twee tussentijdse reflectiemomenten komen vooral de belevenissen (prettige – moeilijke) én het zoeken naar alternatieven aan bod. Tijdens het slotmoment worden onderstaande vragen gesteld. Dit alles leidt tot actieve betrokkenheid bij de studenten.

1 Een bevraging

- *Goed in: ik heb in dit project gezien dat ik goed ben in...*
- *Richting: als ik erop terugkijk, besluit ik dat ik volgende richting uit wil gaan...*
- *Echt niet tof: dit was echt niet leuk aan deze opdracht, hiermee heb ik het moeilijk....*
- *Dit vind ik belangrijk, dit wil ik steeds in het achterhoofd houden...*
- *Nog groeien in: tijdens het project heb ik gemerkt dat ik hier nog in moet groeien...*

2 Wat hebben we geleerd over:

- *Contact tussen mezelf en het gezin*
- *Contact tussen school en ouder*
- *Huiswerk vanuit ieders ogen*
- *Zelf gekozen onderwerp dat jullie aan bod zagen komen*

3 Een SWOT-analyse

e. **Rol van de begeleiders**

De rol van de begeleider wordt vaak niet verduidelijkt bij het ontwerpen van activiteiten. Nochtans is de rol van de begeleider niet alleen een belangrijk deel van de uitvoering van de activiteit, maar ook van de voorbereiding. Hierbij is het zaak om steeds te vertrekken van de uitgangsvraag: wat wil je bereiken bij de kinderen en jongeren en op welke manier kan je dat mee ondersteunen? Wat vraagt dat van jou als begeleider?

We maken hierbij onderscheid tussen een **pedagogisch-educatieve begeleider** en een **externe deskundige**. Een pedagogische begeleider is vaak een interne begeleider zoals een leerkracht, een speelpleinbegeleider,... Een externe deskundige is bijvoorbeeld een begeleider van een kunstatelier, een plaatselijke keramiekkunstenares, een bedrijf voor buitenspeeltoelen, een vrijwilliger van de heemkundige kring, een ouder met een specifieke ervaring, ...

Bij het bespreken van de rol van de begeleiding kan je jezelf onderstaande vragen stellen.

De rol van de pedagogisch-educatieve begeleider: welk gedrag wil je dat de deelnemers vertonen en hoe ga je hen daartoe aanzetten? Als je wilt dat kinderen en jongeren een actieve rol opnemen, hoe ga je dat als begeleider aanpakken? Wanneer kinderen bijvoorbeeld creatief moeten samenwerken, is het bijvoorbeeld niet altijd een goed idee om hen bij het minste rumoer tot stilte aan te manen.

De rol van de externe deskundige: is er medewerking van deskundige externen of wordt de activiteit alleen door de groep kinderen en jongeren en hun begeleiders uitgevoerd? Als je samenwerkt met een externe deskundige, wat verwacht je van hun inbreng? Wil je vooral (1) hun kennis, ervaringen en perspectief op de zaak of (2) hebben ze ook een pedagogische taak?

- (1) Brengen zij effectief hun bijzondere kennis, ervaringen, beleving, perspectief op de zaak in? Introduceren zij kinderen en jongeren in nieuwe situaties, of bieden ze een nieuwe blik op bekende situaties? Hoe wisselen zij hun kennis en ervaringen uit met de kinderen en jongeren?
Doen/maken ze iets met de kinderen en jongeren wat ook belang heeft voor henzelf, in het kader van hun eigen werk/leven?
- (2) Wordt van hen ook een pedagogische taak verwacht? Hoe worden zij voorbereid op die taak? Worden wederzijdse verwachtingen gecommuniceerd?

Een activiteit geleid door een externe deskundige loopt niet helemaal zoals gepland. Er zijn een aantal misverstanden aan weerskanten: te weinig materiaal voorzien, de inhoud strookt niet met de verwachtingen van de school/organisator, de rol die de begeleider vanuit de school opneemt komt niet overeen met de visie daarop van de externe deskundige,... Bij de evaluatie wordt op basis hiervan besloten om het project niet bij voorbaat af te schrijven, maar meer tijd te steken in de gezamenlijke voorbereiding en het verkennen van elkaars verwachtingen en engagement. Ook blijkt dat het inzetten van een deskundige van buitenaf niet steeds

de meest interessante keuze is wanneer hij/zij niet voldoende inhoudelijk betrokken is bij het geheel. Zelfs als hij/zij zeer bedreven is in zijn/haar vakgebied. Die nood aan betrokkenheid vraagt extra inspanningen om iedereen te informeren.

2.4. IN SCHEMA GEVAT

Hoe werken aan een brede leer- en leefomgeving?

VERBREDEN van de leer- en leefomgeving	Nieuwe contexten creëren	Bestaand aanbod toegankelijk maken	Infrastructuur openstellen en herinrichten
VERSTERKEN van de leer- en leefomgeving	Barrières wegwerken	De omgeving van kinderen en jongeren informeren en competenter maken	Fysieke omgeving optimaliseren
BREED LEREN stimuleren	Creëren en deelnemen	Ontmoeten	Oefenen
	Bouwstenen: locatie, aard van het eindproduct, materiaal, rol van kinderen en jongeren, rol van de begeleiders en externe deskundigen,...		

3. Bespeel diverse registers: niet óf maar én

Verbreiden, versterken en breed leren maken sámen de brede leer- en leefomgeving uit. De mate waarin elk van deze drie invalshoeken aan bod komt hangt af van de lokale context.

3.1. MEER-WAARDE

Als aparte organisatie kan je inspelen op afzonderlijke factoren zoals gezondheid, socio-economische status, opvoedingsondersteuning, cultuurparticipatie, levensecht leren,.... Deze aandacht is noodzakelijk maar elk op zich niet voldoende. Het is vaak net de complexiteit van de sociale ongelijkheid die vraagt om op diverse terreinen tegelijkertijd in te spelen. Vergeleken met vóór de bredeschoolwerking geven bredeschoolcoördinatoren allereerst het belang van Brede School aan als middel om op verschillende vlakken samen te werken, verschil-

lende invalshoeken (partners, activiteiten, doelen) bij elkaar te brengen en van daaruit aan één zeel te trekken. Het is net op die manier dat er volgens hen gewerkt kan worden aan complexe problemen en uitdagingen zoals het maximaliseren van ontwikkelingskansen.

Het is de combinatie van verschillende invalshoeken en de verbindingen ertussen die maken dat het samenwerken in een Brede School effectief en maximaal meerwaarde creëert voor de kinderen en jongeren. Diensten in functie van gezondheid, sociale en emotionele aspecten, vrije tijd en andere blijken essentieel te zijn voor maximale kansen en academisch succes op school. Daarbij blijkt het net het samenspel te zijn dat werkt. Hoe meer verschillende aspecten meegenomen worden, hoe meer voordelen ze elk hebben, omdat de werkingen elkaar versterken (Cummings, Colleen e.a., 2007).

Anderzijds zullen de resultaten van kinderen en jongeren op school niet significant stijgen tenzij er ook wordt ingezet op kwaliteitsverbetering van leren. Een Brede School werkt daarom ook aan een veelzijdig en uitdagend aanbod binnen en buiten de school, een uitdagend en aantrekkelijk curriculum dat verbonden is met de reële wereld (Blank, Martin e.a., 2006).

Dit alles vergt een samenhangende strategie die de activiteiten van scho(o)l(en) en buurtpartners afstemt op elkaar en focust op resultaten voor kinderen, hun families en buurten. Uiteraard kan niet alles tegelijk. De doelen kunnen met verschuivende accenten uitgezet worden over langere termijnwerking. Maar het is wel van belang om hier naar te streven.

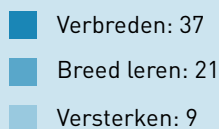
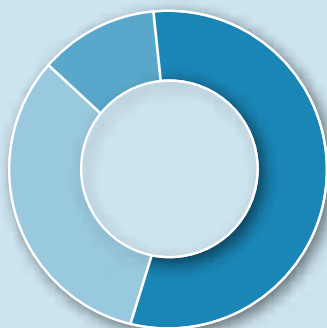
Uit de impactbevraging

Bredeschoolprojecten maken effectief keuzes op vlak van verbreden, versterken en breed leren. De meesten zetten meer in op verbreden, andere ook op breed leren.

Enkele coördinatoren vermelden dat ze bewust inzetten op de verschillende invalshoeken. *'Je boekt alleen maar resultaten als het de combinatie van alle drie is' of 'Insteken op de drie pijlers is uit pure noodzaak gegroeid, omdat we niet bereikten wat we wilden bereiken met de kinderen'.* Dit blijken allen coördinatoren te zijn van Brede Scholen die reeds langer dan de drie jaar van de proefprojecten aan de slag zijn. Dat is logisch, niet alles kan tegelijk. Brede School is een proces in wording.

Alle registers opentrekken hangt ook samen met de tevredenheid van de coördinatoren over de gecreëerde brede leer- en leefomgeving. De tevredenheid is lager bij bredeschoolwerkingen die weinig aanbod hebben, waar men eerder éénmalige activiteiten opzet. De tevredenheid verhoogt naarmate het aanbod ruimer wordt. Daar waar de werking verschillende terreinen omvat, worden de hoogste scores gegeven. Ook op dit vlak is Brede School een proces in wording.

Aandeel activiteiten, vermeld door de proefprojecten Brede School als typisch voor hun werking (Uit: De impact van een Brede School, 2010)

3.2. VOORBEELDEN

Verschillende registers bespelen kan in de praktijk op verschillende manieren. We beschrijven enkele kleinere voorbeelden en de (bijna) gehele werking van een bepaalde Brede School. We geven telkens aan wat er verbreden, versterken en/of breed leren aan is.

a. *Meer taal*

Een samenwerkingsverband wil de taalontwikkeling van de kinderen in de wijk op verschillende vlakken stimuleren. Ze richten een kinderbibliotheek op in de wijk en organiseren vertelnamiddagen voor kinderen en hun ouders (verbreden). Aansluitend zijn er workshops voor ouders over boeken, worden er met ouders samen verteltassen gemaakt, ... (versterken).

b. *Meer speelruimte*

Een school stelt haar speelruimte open voor de buurtkinderen tijdens schoolvakanties. Jonge ouders uit de buurt en de school spreken samen een beurtrol af om een oogje in het zeil te houden. Niet dat het om permanente bewaking gaat, maar de ouders komen af en toe eens langs en zijn contactpersoon voor de directeur van de school (versterken en verbreden). In samenwerking met de jeugddienst van de gemeente wil men van de straat waar de school ligt in het weekend een speelstraat maken. De leerlingen van het zesde leerjaar verzorgen de contacten met de jeugddienst, zorgen voor de paperassen, verzamelen de nodige handtekeningen bij de bewoners van de straat, houden motiverende gesprekken indien nodig,... (breed leren)

c. *Meer van alles*

Een Brede School getrokken door een basisschool werkt samen met uiteenlopende buitenschoolse partners aan een kansrijke omgeving voor de kinderen. Deze samenwerking groeide gestaag gedurende 11 jaar. De brede leer- en leefomgeving kreeg er geleidelijk aan vorm. Die groei is enerzijds doelgericht en anderzijds 'organisch'. Dit laatste wil zeggen dat de Brede School via haar werking nieuwe kansen creëert en nieuwe partners met extra mogelijkheden en ideeën aantrekt. Zo trok bijvoorbeeld de werking omtrent het thema techniek de aandacht van een nieuwe partner. Die stelde voor om samen met de kinderen een windmolen te bouwen die energie voor de buurt opwekt. Aangezien dit ook paste binnen de doelen van de bredeschoolwerking werd het voorstel mee opgenomen.

*In de ogen van dit samenwerkingsverband is Brede School maken vaak een kwestie van nieuwe dingen uitproberen naast goede dingen in stand houden en verbeteren, met elkaar verbinden, ... In de werking vormen participatie, verbindingen en competentieverwerving een **rode draad**.*

Rode draad

→→ Participeren

Doel is kinderen meer te laten deelnemen aan het vrijetijdsaanbod. Kinderen zijn actieve deelnemers aan projecten. Daarnaast worden ouders en buurt systematisch betrokken bij de projecten en acties. Als deelnemer, als gesprekspartner, als medeorganisator, ... naargelang de activiteit en situatie. Bijvoorbeeld bij de beslissing om al dan niet een sportterrein voor jongeren in de buurt te voorzien kregen buurtbewoners de kans om hun mening te geven.

→→ Verbinden

De activiteiten waar mogelijk verbinden met het curriculum van de school, alsook verbindingen leggen tussen de verschillende delen van de bredeschoolwerking. Animatoren van het speelflein begeleiden bijvoorbeeld tijdens het schooljaar ook de atelierwerking op woensdagnamiddag. De atelierwerking staat niet los van de inhoudelijke projecten tijdens de schooluren.

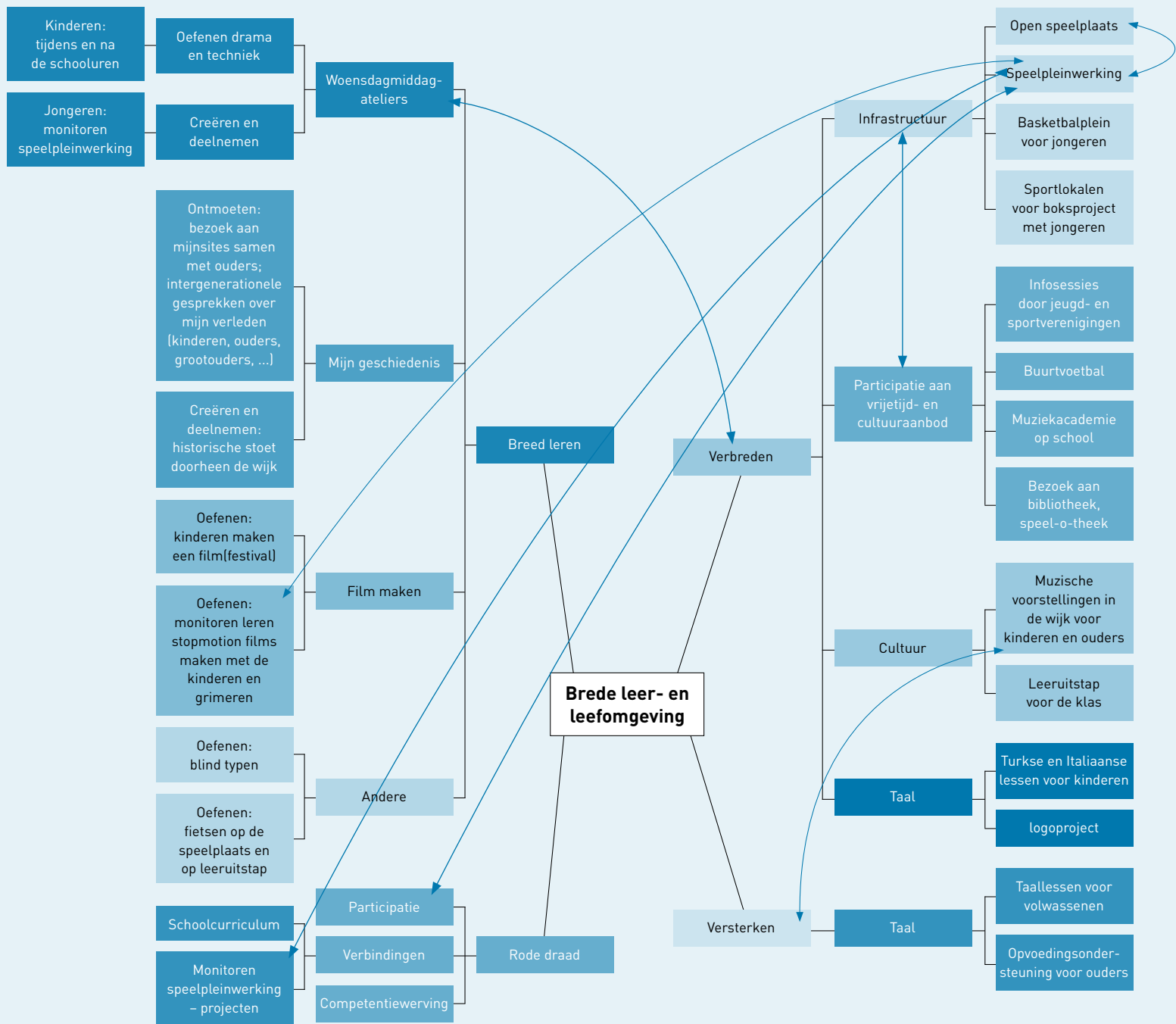
→→ Competentieverwerving

Eerder dan taken enkel door externen te laten uitvoeren, geven externen ook korte 'opleidingen' in grime, filmpjes maken,... aan meer langdurig betrokken medewerkers zoals leerkrachten, animatoren,... Dit leidt op langere termijn tot meer competentie op verschillende vlakken in de Brede School.

Een overzicht van de werking (zie ook de mindmap verderop)

→→ Verbreden en versterken

*De school en haar partners proberen de dagelijkse leer- en leefomgeving van de kinderen van de school te verrijken en hen meer mogelijkheden aan te bieden. Ze proberen daarbij ook van betekenis te zijn voor andere kinderen en jongeren uit de buurt en de buurt in haar geheel. We beschrijven enkele van hun acties met betrekking tot **infrastructuur, participatie, taal en cultuur**.*

Infrastructuur

De open speelplaats was een van de eerste realisaties .Aan beide kanten van het schoolgebouw liggen grote speelplaatsen. Er is ook een sportveld. Eén van deze speelplaatsen staat al jaren open voor de kinderen van de buurt tijdens de vakantie. Regelmatig komt de politie en/of de directie langs om een oogje in het zeil te houden.

Tijdens de zomervakantie wordt er speelpleinwerking gegeven door jonge monitoren; sommigen van hen zijn ex-leerlingen van de basisschool. Zij werken ook mee aan activiteiten voor de kinderen op woensdagnamiddag (zie verder).

Sinds kort is er op het sportplein een basketbalplein voor jongeren geopend. Buurtbewoners waren daarbij bezorgd over de mogelijke aantrekkingskracht die een dergelijke plek zou kunnen hebben op hangjongeren en druggebruikers. Daarom werd beslist dit met alle betrokkenen nauw op te volgen. Ook andere delen van de infrastructuur van de school worden opengesteld voor gebruik door derden. Een van de eerste projecten was een boksproject. Dit groeide enkele jaren geleden uit de bekommernis om jongeren die graffiti spuiten van straat te houden. Er werd onder leiding van een bekende bokser een reeks boksen ingericht voor deze jongeren. Op dit moment begeleiden enkelen van hen zelf andere kinderen tijdens de boksactiviteiten.

Participatie

Het openstellen van deze infrastructuur staat veelal in functie van verhoogde participatie van kinderen en de buurt aan hun omgeving. Via een enquête peilde de school bij de kinderen en de ouders naar de activiteiten van de kinderen tijdens hun vrije tijd. 'Het is zo'n cliché-verhaal, maar het is wel realiteit dat onze kinderen weinig participeren aan het vrijetijdsaanbod. Doordat we toch heel wat van die mogelijkheden op school aanbieden tijdens of na de uren, is die drempel zo laag dat kinderen daar wel aan participeren. Voor een aantal kinderen -niet voor allemaal- geeft dat genoeg opening om ruimer te gaan participeren.' De Brede School biedt zowel nieuwe activiteiten aan als dat ze werkt aan een lagere drempel van het bestaande lokale vrijetijds- en cultuuraanbod. Een greep uit de mand: de school kocht fietsen aan om op de speelplaats te gebruiken en tijdens leeruitstappen, op de school zijn er infosessies door jeugd- en sportverenigingen, buurtvoetbal, muziekacademie op school, spelothek, bibliotheekbezoek,...

Taal

De keuze van activiteiten sluit ook aan bij het belang dat de school hecht aan taalverwerving. De school wil hier stimulansen voor bieden zowel binnen als buiten de schooluren. Op woensdagnamiddag zijn er Turkse en Italiaanse lessen voor kinderen, in samenwerking met het Schoolopbouwwerk (SOW) is er in de school een Nederlands logoproject voor kinderen vanaf vier jaar.

De school en haar partners willen ook andere doelgroepen betrekken bij de school en bij de buurt. Er is in samenwerking met basiseducatie sinds jaren een aanbod aan Nederlandse taallessen voor de volwassenen, er is aandacht voor opvoedingsondersteuning.

Cultuur

Het cultureel centrum en schoolopbouwwerk organiseren in samenwerking met de scholen in de buurten, muzische voorstellingen voor kinderen en ouders op verschillende plekken in de wijken. Deze voorstellingen draaien steeds rond een centraal thema en worden voorbereid in de deelnemende klassen. Daarbij werken de leerlingen aan een product, om ouders aan te sporen naar de voorstelling te komen. Er is immers een wedstrijd aan gekoppeld met een prijs voor de hele klas, zoals een educatieve en ludieke uitstap. Ook deze uitstap draagt op zich weer bij tot het verruimen van de omgeving bij de kinderen.

→→ Breed leren

Gedurende de drie jaar als proefproject Brede School kreeg breed leren er meer vorm. Achtereenvolgens werden er drie projecten uitgewerkt. Het gaat om **woensdagnamiddagateliers** rond techniek en drama, **'Mijngeschiedenis'** en **'Zelf een film maken'**, telkens in samenwerking met vaste en ad-hocpartners.

Woensdagnamiddagateliers

→ Oefenen:

de school, haar ouders en een technische secundaire school richtten twee technologielokalen in in de school. De technische secundaire school wijdde de leerkrachten in in de wereld van de technologie. De lokalen worden zowel tijdens de lessen gebruikt als voor een thematische atelierwerking op woensdagnamiddag. In de atelierwerking op woensdagnamiddag krijgen de kinderen van de school uitgebreid de kans om zich uit te leven en zich op verschillende manieren te ontplooien. Monitoren van het speelplein zorgen voor de deskundige begeleiding. Door de mogelijkheid te bieden op school te blijven eten op woensdagmiddag en te voorzien in opvang tot de ateliers van start gaan, haalt het woensdagnamiddagtelier zeer hoge deelnamecijfers: bijna alle kinderen die nog geen bezigheid hadden op woensdagnamiddag nemen eraan deel. Na het eerste jaar werd de werking uitgebreid. Naast het thema omgaan met techniek en bouwen met technisch speelgoed, kwam er ook een tweede centraal thema: schminken, drama en poppenspel. De atelierwerking werd opengesteld voor kinderen van de buurt die elders schoollopen. De werking van deze ateliers werd doorgetrokken tot in de klas van de betrokken school. Leerkrachten zijn enthousiast over de extra taalstimuli. Sommige kinderen die het in de klas niet gemakkelijk hebben, bloeien open tijdens deze activiteiten.

→ Deelnemen en creëren:

ex- leerlingen van de lagere school die nu in het secundair zitten, staan in voor de begeleiding van de ateliers. Sommigen onder hen zijn ook monitor tijdens de speelpleinwerking in de schoolvakanties. Ze worden ook betrokken bij grotere projecten op school zoals 'mijngeschiedenis', 'filmen',...

'Mijngeschiedenis' – deelnemen en creëren/ontmoeten/oefenen

→ Kort:

Dit project kwam tot stand vanuit de vaststelling dat de mijngeschiedenis van de streek vaak als negatief werd gezien, veel kinderen er maar weinig meer over wisten, laat staan inzicht hadden in de vermenging van de mijngeschiedenis met hun eigen persoonlijke geschiedenis. De kinderen bestudeerden de geschiedenis van de mijnbouw in de streek, het effect ervan op het sociale leven in de streek, hoe dat evolueerde,... Kinderen en school werkten daarvoor samen met (groot)ouders, buurtbewoners, ex-mijnwerkers, Schoolopbouwwerk, Erfgoedcel van de provincie,... Als apotheose van het project organiseerden ze een stoet doorheen de wijk over de geschiedenis van de mijn. Het project en de stoet bracht heel wat verhalen, trots en emoties te weeg bij kinderen, ouders, omstanders en medewerkers. Om de drie jaar wordt het project herhaald. De erfgoedcel gaf een strip en een lesmap uit met het materiaal van dit project.

→ In detail:

De multiculturele leerlingenpopulatie van de school is zoals in andere mijngemeenten, gegroeid uit de steenkoolexploitatie. Na een bevraging bij de leerlingen bleek dat zij helemaal niet op de hoogte waren, hoe hun ouders en dus ook zijzelf in België terechtgekomen zijn. Ze wisten helemaal niet waarom ze hier geboren zijn en niet in hetzelfde land als hun ouders. Ze waren er niet van op hoogte dat de meeste hun grootouders/ouders naar België gekomen waren om te werken in de steenkoolmijnen.

Om de leerlingen een duidelijk zicht te bieden op hun eigen geschiedenis en daar met ouders, buurtbewoners het gesprek over te openen, startten de school en haar partners het project 'mijn'-geschiedenis. Binnen dit project werd zowel aandacht geschonken aan (1) persoonlijke geschiedenis als deel van een familie als aan (2) de geschiedenis van de steenkoolmijnen en wat dat heeft teweeg gebracht in het sociale leven. Hierbij wilde de school en haar partners vooral benadrukken dat de grootvaders of vaders van de kinderen als mijnwerkers, er mee voor gezorgd hebben dat welvaart kwam in Limburg.

Gedurende een viertal weken werd er in alle klassen gewerkt rond 'mijn'-geschiedenis:

Elk leerjaar had zijn eigen invalshoek uitgaande van de ervaringen van kinderen en hun ouders. De inhoud, zoals kinderleven, leven in de tuinwijk (rond de school), geschiedenis van elektriciteit, de techniek in de mijn, ongelukken, ...werden expliciet gekoppeld aan de leerplannen en leerdomeinen.

Er werden ook heel wat leeruitstappen georganiseerd: bezoeken een mijnwerkerswoning, een treinrit doorheen de mijnstreek, bezoek aan mijnsites, ... Sommige van deze bezoeken werden samen met de ouders afgelegd. Hiermee kwam de communicatie tussen ouders en kinderen betreffende hun verleden en heden op gang. Ook de gezamenlijke fotosessies van kinderen van de school en hun (groot)ouder die ex-mijnwerker was, maakte heel wat verhalen los. Zo droeg ook het samen poseren voor een affiche en uitnodiging functioneel bij aan de inhoud en beleving van het project (oefenen en ontmoeten).

Alle verworven inzichten over de geschiedenis van de steenkoolexploitatie werden door de kinderen en hun leerkrachten verwerkt in een - historisch juiste - mijnstoet. Deze stoet ging rond in de buurt van de school en werd afgesloten met een mijnfeest op de speelplaats van de school. Zowel stoet als feest konden rekenen op heel wat belangstelling, niet enkel van ouders, maar ook van de hele buurt, ex-mijnwerkersverenigingen,....

Er waren aanvullend een tentoonstelling van de cel erfgoed, een mijnwerkerskoor, ex-mijnwerkers kregen een medaille opgespeld,...

Dit project werd pedagogisch ondersteund door een kijkboek(stripboek) en een pedagogische brochure. Deze brochure bevat geen afgewerkte lessen, maar is een handleiding met tips, methodieken, materiaal om zelf mee aan de slag te gaan. Beiden worden in samenwerking met de provinciale cel mijnrerfgoed ter beschikking gesteld van andere lagere scholen in Vlaanderen.

De meest gedenkwaardige momenten waren: verhalen en fotosessies van kinderen en ouders/grootouders, de intergenerationele gesprekken over de mijn en de betekenis ervan, het werken aan een historisch juiste stoet, de grote en verscheiden publieke belangstelling ervoor, de trots van de ex-mijnwerkers bij het dragen van de hen overhandigde medaille, het schoolfeest dat een buurtfeest werd, de tentoonstelling met maquettes die heel wat gesprekken tussen bezoekers en tussen (groot)ouders en kinderen losmaakte. Zo kreeg het hele project een meerwaarde voor de buurt en de positieve beleving van de mijngeschiedenis (deelnemen en creëren)

Cruciaal voor de beleving van de kinderen en hun intense betrokkenheid bij het project waren de bezoeken aan de mijnen. Het project gaf aan een positieve boost aan het team en aan de relaties tussen school en haar partners. Opzet is om het project om de drie jaar te hernemen. Sommige kinderen maken het dan twee maal mee, maar telkens vanuit andere invalshoek.

'Zelf een film maken' – oefenen

Tijdens dit project maakten de kinderen eigenhandig een film. Alle kinderen van de kleuters tot het 6de leerjaar waren bij het filmen betrokken, evenals alle leerkrachten, de animatoren van de atelierwerking, ouders en bewoners uit de buurt. Er werd gewerkt in filmonderdelen per leeftijdsgroepen van de kinderen, om daarna alles tot een geheel samen te brengen. De betrokkenheid van ouders en buurt werd in interactie met de kinderen besproken.

Niet alleen de competenties van de kinderen stonden centraal in dit project: ook de leerkrachten en monitoren deden knowhow op inzake filmen en filmtechniek. Onder leiding van de monitoren maakten de kinderen bijvoorbeeld stop-motionfilmpjes voor de slotdag van het filmproject. De monitoren kregen daartoe zelf eerst een korte opleiding. Dit maakt dat, op voorwaarde dat er effectief aandacht voor is, een ogenschijnlijk eenmalig project ook kan leiden tot een verbreding van de leeromgeving op langere termijn.

Het geheel kreeg zijn beslag in een heus filmfestival op school voor kinderen, ouders, buurt, leerkrachten en andere betrokkenen. In 4 diverse filmzalen in de school waren de eigen creaties van kleuters en van 1-2-3 en 4-5-6 te bekijken. Het geheel werd stijlvol ingekleed met een catwalk, groot podium, limousines, paparazzi, randanimatie, bbq, champagne, rode lopers, filmopnames, en Oscaruitreiking.... De kinderen, ouders, leerkrachten en directie verschenen allen in galaoutfit.

4. Wat je zeker nog moet weten...

Tot slot nog enkele uitgangspunten bij het werken aan een brede leer- en leefomgeving. Meer informatie over deze aspecten vind je in de brochure Starten met een Brede School.

4.1. VERTREK VAN WAT ER AL IS

Niet alles binnen een Brede School moet nieuw zijn, vaak gebeurt er al heel wat. Zaak is deze diensten en activiteiten in kaart te brengen en waar nodig mogelijkheden te benutten, de kwaliteit te optimaliseren en hiaten in te vullen. Het creëren van nieuw aanbod kan, maar is dus altijd niet noodzakelijk.

Je kan er bovendien naar streven om bestaande activiteiten met elkaar te verbinden. Een dienstverlening bijvoorbeeld kan ook een bron zijn van leren. Geïsoleerde activiteiten evolueren zo in de richting van meer en breder leren voor kinderen en jongeren. Als Brede School kan je de eigen draagkracht dan ook bewaken door datgene wat er al is nog beter te gaan benutten: kansen tot breed leren aan te grijpen op terreinen waar al versterkend wordt gewerkt, door te versterken daar waar je verbredend aan de slag bent, enzoverder.

Een Full Services Extended School organiseert voor haar leerlingen een 'breakfastclub'. Elke ochtend kunnen vooral leerlingen die het anders 's morgens vaak zonder eten moeten stellen, op school ontbijten. Twee ochtenden in de week komen ook de ouders naar de ontbijtclub. Versterkend werken dus. Maar er is meer: de leerlingen van de 'breakfastclub' stellen elke week zelf hun menu samen. Het moet een evenwichtige en gezonde maaltijden zijn. Ze krijgen een budget ter beschikking, staan zelf in voor boodschappen en bereiden van de maaltijden. Gezondheid bevorderen wordt zo verbonden met breed leren.

Een Brede School richt op vraag van allochtone moeders sportlessen in. Deze lessen worden gegeven door de leerkracht LO in de turnzaal van een van de betrokken scholen (versterken). Na tien lessen stellen de moeders zelf een sportles/activiteit op en geven die aan de kinderen van de school (verbreden).

4.2. LAAT DE CONTEXT MEE DE WERKING BEPALEN

Je moet, en kan, als Brede School niet de hele tijd aan alles werken. Brede Scholen die er in slagen de verschillende invalshoeken te combineren hebben vaak al een lange voorgeschiedenis van samenwerking. Welke keuzes je als Brede School maakt, is afhankelijk van de eigen specifieke doelen én van de context.

Een degelijke contextanalyse helpt je om als Brede School maatschappelijk relevante acties op te zetten en binnen de onderscheiden invalshoeken (verbreden, versterken, breed leren) de gepaste keuzes te maken.

Daarnaast is dit een continue proces. Pas wanneer er meer vertrouwen gewonnen wordt, tekenen mogelijkheden binnen de buurt en het zicht erop zich geleidelijk aan scherper af, nemen deelnemers een meer participatieve rol op,...

Vaak is de evolutie naar een bredere waaier doelgericht maar evengoed kan het ook groeien door in te spelen op wat zich op een bepaald moment aandient. Hou daarbij steeds het bredere kader in het achterhoofd en maak waar mogelijk verbindingen. Het moet tenslotte de ambitie zijn van iedere Brede School om op termijn werk te maken van zowel verbreden, versterken als breed leren.

Van verbreden naar meer breed leren: een Brede School bestaande uit een aantal buurtscholen en buurt-partners organiseert al vier jaar na elkaar een vertelfestival voor de kinderen van de school en voor buurtbewoners. Tijdens het eerste jaar bood de bibliotheek elke school apart vertellers aan om in de school zelf te vertellen. Daarnaast was er ook een vertelwandeling voor buurtbewoners tijdens het weekend. Tijdens het tweede jaar deed de buurtbibliotheek een aanbod aan vertellingen op locaties buiten de scholen en telkens voor verschillende scholen samen of de scholen gingen bij elkaar op verplaatsing luisteren. Het derde jaar namen de vier scholen grotendeels zelf de organisatie in handen: geïnteresseerde leerkrachten van verschillende scholen werkten samen en gingen bij elkaar op school vertellen. Ook kinderen waren actiever betrokken: de kinderen van de ene school gingen vertellen voor kinderen van een andere school. De bib stond nog vooral in voor de vertelwandeling voor de buurt in het weekend. De bibliotheek gaf de opgedane expertise door aan een andere buurtbib in de stad: ook daar werd voor de eerste keer een gemeenschappelijk aanbod aan vertellingen in het buurthuis gedaan voor de twee scholen in die wijk. De (beperkte) samenwerking werd door de bib en de beide buurtscholen als nieuw en verfrissend ervaren.

4.3. BENUT HET POTENTIEEL VAN DE BUURT

De buurt, haar organisaties en bewoners zijn een belangrijke bron voor je bredeschoolwerking. Speel in op de mogelijkheden van en impulsen uit de buurt, ga op zoek naar waardevol potentieel en spreek organisaties en mensen er expliciet op aan. Dit is zeker een succesvolle strategie in buurten die gekenmerkt worden door verandering en complexiteit (Williams, Jennifer e.a. 2004).

Een coördinator van een Brede School vertelt: “Er zijn twee manieren om te vertrekken: een eerste is om te kijken van “het zou goed zijn van dit of dit of dat te realiseren”. Een andere manier is: “dit zijn mijn relaties, wat kunnen mijn relaties voor mij betekenen als Brede School?” Die tweede manier mag niet onderschat worden. Het is vaak leuk om te zien van “wie is waar goed in, hoe kan die in mijn Brede School participeren”. Het gaat eigenlijk op dat vlak een stuk om kansen zien en die aangrijpen om dan weer meer kansen aan te bieden voor de kinderen en de ouders en de buurt.”

Hierin ligt trouwens een kracht van zogenaamde ‘achterstandswijken’: verschillende organisaties buiten de school hebben er vaak reeds een dynamiek op gang gebracht zowel ten aanzien van bewoners als ten aanzien van andere organisaties. Een school of liever een Brede School kan daar op inspelen en deze dynamiek mee versterken en uitbreiden,...

5. Aan de slag

INLEIDING

Met de volgende werkbladen willen we het werken aan een brede leer- en leefomgeving zo doelgericht mogelijk laten verlopen. Uiteraard steeds rekening houdend met de plaatselijke noden en kansen. Dit proces gebeurt steeds in overleg met de partners.

Voorzie de nodige tijd en plan op voorhand. Wanneer je bijvoorbeeld een beter zicht willen krijgen op jullie activiteiten en de kwaliteit ervan kan je dat, afhankelijk van de grootte en diversiteit van je eigen aanbod, gerust spreiden over een half jaar tot een jaar. Het wordt dan bijvoorbeeld de centrale focus van jullie samenwerking dat jaar. Het is ook meer werkbaar wanneer je regelmatig een pauze inlast om vragen of voorstellen te overdenken of te laten rijpen bij de verschillende partners.

We gaan er in deze brochure vanuit dat jullie reeds doelstellingen hebben geformuleerd voor jullie Brede School. Mocht je graag daaraan werken, dan verwijzen we je naar 'Starten met een Brede School'. Beide brochures vullen elkaar aan.

Achtereenvolgens krijg je:

- Werkblad 1: Activiteitenfiche. Het doel is systematisch informatie over de activiteiten van jullie Brede School te verzamelen.
- Werkblad 2: Wat (gaan) we doen? De bedoeling is het geheel van inhoudelijke werking van jullie Brede School te optimaliseren in functie van doelen, doelgroep, mogelijkheden, noden.
- Werkblad 3 Observeren van breed leren binnen activiteiten. Het doel is de activiteit te bekijken vanuit het perspectief van de kinderen en jongeren. Wat zij er uit 'leren' staat centraal.

Praktisch: op de rechterpagina's vind je de stappen, vragen aan de partners van de Brede School, invulformulieren,... Op de linkerpagina staan tips, omschrijving van begrippen uit de formulieren etc. Je kunt deze formulieren ook downloaden op www.diversiteitenleren.be.

Werkblad 1: activiteitenfiche – Bijlage

WAT BEDOELEN WE PRECIES MET...? ENKELE BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

- Het hoofdaccent van een activiteit
- Pedagogisch-educatieve begeleiders
- Externe deskundigen

Het hoofdaccent van een activiteit: waar is de activiteit in essentie vooral op gericht? Indien meerdere invalshoeken expliciet worden nagestreefd, nummer deze dan in volgorde van belangrijkheid.

Verbreden: kinderen en jongeren krijgen meer kansen om een brede waaier aan ervaringen op te doen en zich veelzijdig te ontwikkelen. Het gaat om: nieuwe contexten creëren, bestaand aanbod toegankelijk maken en/of infrastructuur openstellen en herinrichten

Versterken: enerzijds ligt de focus op het wegwerken van hindernissen die het voor kinderen en jongeren moeilijk maken om ervaringen op te doen, anderzijds is ook het ondersteunen van (anderen in) de omgeving van de kinderen en jongeren cruciaal. Het gaat om barrières wegwerken, de omgeving van kinderen en jongeren informeren en competenten maken en/of de fysieke omgeving optimaliseren;

Breed leren: kinderen en jongeren verwerven competenties die onderling samenhangen binnen een concrete maatschappelijke context; hier liggen kansen tot het verbinden van binnen- en buitenschools leren. We onderscheiden drie gradaties:

- **Creëren en deelnemen:** kinderen en jongeren zijn verantwoordelijk voor (een deel van) een activiteit in een concrete maatschappelijke context. Essentieel daarbij is dat ze iets doen of produceren dat ook betekenis heeft voor anderen.
- **Ontmoeten:** kinderen en jongeren maken kennis met allerlei (nieuwe) soorten mensen, groepen, situaties, beroepen, perspectieven, activiteiten en werk/woonsituaties of andere concrete maatschappelijke omgevingen
- **Oefenen:** kinderen en jongeren oefenen een specifieke competentie in een concrete maatschappelijke context of met elementen daarvan

Werkblad 1: activiteitenfiche

Wat: verzamel op systematische wijze informatie over de activiteiten die je als Brede School organiseert en/of ondersteunt.

Waarom: deze informatie helpt om het activiteitenaanbod in kaart te brengen en vervolgens te analyseren en te optimaliseren (zie werkblad 2)

Hoe: maak voor iedere activiteit of reeks van activiteiten een fiche op. Of vraag aan iedere begeleider om dat voor zijn activiteit(en) te doen. De voorbeeldfiche hieronder kan je helpen. Voeg indien gewenst nog andere aspecten toe. Waak er wel over dat het een korte, makkelijk in te vullen fiche blijft.

Tijd: 10 min. per fiche, doorlopend naargelang er activiteiten zijn.

Activiteit:

Datum:

Eenmalige activiteit / activiteitenreeks

Initiatief vanuit

☐ onderwijs, ☐ cultuur, ☐ sport, ☐ welzijn, ☐ jeugd, ☐ andere

Specificeer:

(evt) In samenwerking met

☐ onderwijs, ☐ cultuur, ☐ sport, ☐ welzijn, ☐ jeugd, ☐ andere

Specificeer:

Locatie:

Tijdsduur bijeenkomst:

- onder schooltijd
- in vrije tijd
- beide

Hoe werken aan een brede leer- en leefomgeving?

VERBREDEN van de leer- en leefomgeving	Nieuwe contexten creëren	Bestaand aanbod toegankelijk maken	Infrastructuur openstellen en herinrichten
VERSTERKEN van de leer- en leefomgeving	Barrières wegwerken	De omgeving van kinderen en jongeren informer en competenter maken	Fysieke omgeving optimaliseren
BREED LEREN stimuleren	Creëren en deelnemen	Ontmoeten	Oefenen

Pedagogisch-educatieve begeleiders: zij hebben de opdracht om de activiteit te begeleiden en zijn verantwoordelijk voor het handelen en leren van de kinderen en jongeren.

- welzijnswerkers/jeugdwerkers/cultuurwerkers/leerkrachten/: aantal:
- leerkrachten: aantal:
- stagiaires: aantal soort opleiding
- externe deskundigen (met begeleidende rol): aantal

Externe deskundigen: anderen die aanwezig zijn omwille van hun ervaring met een situatie, competentie,... Denk aan werknemers van een bedrijf, begeleiders kunstatelier, keramiekkunstenares, vrijwilliger van de heemkundige kring, ouders met een specifieke ervaring, ... Hun levensechte inbreng is van belang voor de inhoud van de activiteit, maar ze zijn niet verantwoordelijk voor het handelen en leren van de kinderen en jongeren. Hebben ze tijdens een activiteit wel alle verantwoordelijkheid dan zijn zij educatieve begeleiders.

- professionelen: aantal aard van deskundigheid
 - professionele externe deskundige zonder begeleidende rol: aantal
 - ouders zonder begeleidende rol: aantal
- niet-professionelen (niet als beroep maar: levenservaring, buurtervaring, hobby e.d.): aantal
 - aard van deskundigheid
 - kinderen (geen deelnemers, maar optredend als informant, ervaringsdeskundige): aantal
 - ouders: aantal
 - Andere namelijk / aantal

Doel activiteit:

Globaal doel:

Concreet doel:

Hoofdaccent van de activiteit:

- verbreden
- versterken
- breed leren
 - deelnemen en creëren
 - ontmoeten
 - oefenen

Doelgroep:

Schoolniveau/leeftijd:

Aantal deelnemers:

Aantal jongens meisjes

Pedagogisch-educatieve begeleiders

- welzijnswerkers/jeugdwerkers/cultuurwerkers/..... / aantal:
- leerkrachten: aantal:
- stagiaires: aantal soort opleiding
- externe deskundigen (met begeleidende rol): aantal

Externe deskundigen

- professionelen: aantal aard van specifieke inbreng, ervaring, competentie:
 - professionele externe deskundige zonder begeleidende rol: aantal
 - ouders zonder begeleidende rol: aantal
- niet-professionelen: aantal aard van specifieke inbreng, ervaring, competentie:
 - kinderen (geen deelnemers, maar optredend als informant, ervaringsdeskundige): aantal
 - ouders: aantal
 - Andere namelijk / aantal

Werkblad 2: wat (gaan) we doen? – Bijlage

TIPS VOOR DE BEGELEIDER VAN HET PROCES

Algemeen

Ga stap voor stap tewerk, pak niet alle stappen tegelijk aan. Spreid indien mogelijk over meerdere bijeenkomsten, werk met tussentijdse opdrachten.

Waak er over dat de stappen niet door elkaar lopen: eerst overzicht, dan analyse en vervolgens pas planning.

Maak je huiswerk: vooraf kan al heel wat voorbereidend werk gedaan worden zodat een overleg vlot kan verlopen. Dit kan een coördinator op zich nemen, maar je kan ook taken verdelen.

Bewaak de tijd zodat je alles in de geplande tijd kan bespreken.

Wees concreet en werk naar een eindpunt toe. Blijf niet hangen in het analyseren of in het dromen over wat allemaal zou moeten of kunnen. Besteed daarom zorg aan het formuleren van conclusies en verder te zetten stappen.

Bij Stap 1: Wat wil onze Brede School realiseren?

Zijn de globale doelen van je Brede School duidelijk én door iedereen gedragen? Ga dit na zijn vooraleer je het activiteitenaanbod in kaart brengt. Het optimaliseren van het activiteitenaanbod staat immers in functie van een beter bereik van die doelen. Het aftoetsen van je activiteiten aan de doelen kan alleen wanneer deze voor iedereen helder zijn.

Indien de doelen niet duidelijk zijn, vind je hulpmiddelen om deze te formuleren in 'Starten met een Brede School'.

Bij Stap 2: Wat doen we?

Overweeg wie wanneer bij deze stap betrokken wordt.

Een mogelijke aanpak:

- Het overzicht van activiteiten kan vooraf worden gemaakt. Logischerwijs door de coördinator, die in principe een overzicht heeft over alle activiteiten. De activiteitenfiches (zie werkblad 1) zijn een handig instrument hiervoor. Indien het activiteitenaanbod bij de partners onvoldoende bekend is, kan het een keuze zijn om het overzicht in groep te maken en hen hier zo over te informeren.
- Toets de opgestelde activiteitenmatrix of mindmap af bij de partners. Hebben ze aanvullingen of correcties? Zien zij de zaken op dezelfde manier? Bv: een carnavalstoet kan voor het buurtcentrum vooral tot doel hebben bij te dragen aan de sociale cohesie in een buurt terwijl het voor de betrokken directies vooral over de

Werkblad 2: wat (gaan) we doen?

Wat: breng het activiteitsaanbod van je Brede School in kaart: wat doe je al? Stemt dit overeen met de doelen? Met de noden of kansen die er zijn in de omgeving? Moet je het activiteitsaanbod aanpassen, en op welke manier dan?

Waarom: om de inhoudelijke werking van je Brede School te optimaliseren in functie van doelen, doelgroep, mogelijkheden en noden.

Hoe: in vier stappen bekijk je het activiteitsaanbod van je Brede School

Stap 1: Wat wil onze Brede School realiseren?

Stap 2: Wat doen we al?

Stap 3: Hoe (goed) doen we dat?

Stap 4: Wat gaan we (niet) doen?

Tijd: een half jaar tot een jaar

Stap 1: Wat wil onze Brede School realiseren?

Volgende vragen helpen je op weg:

1. Wat wil onze Brede School realiseren? En voor wie?
Zet samen je doelen en prioriteiten nog eens even op een rij.
2. Wat is er nodig (op de terreinen verbreden, versterken, breed leren) om dit te realiseren?

Stap 2: Wat doen we?

Maak een overzicht van het huidige activiteitsaanbod van je Brede School. We stellen je hier twee mogelijkheden voor om dit aan te pakken: een activiteitenmatrix of een mindmap.

naambekendheid van de scholen gaat. Het ene sluit het andere uiteraard niet uit, maar het moet wel duidelijk zijn welke doelen er nagestreefd worden en hoe die zich tot elkaar verhouden.

- Om tijd te winnen kan je ervoor kiezen om pas vanaf Stap 4 met een grotere groep partners over het aanbod in gesprek te gaan.

Waarop letten?

- Sommige activiteiten kunnen onder meer dan één noemer (verbreden, versterken, breed leren,...) geplaatst worden. Dit hangt soms af van het perspectief dat je inneemt.

Vrijtijdsateliers op woensdagsnamiddag. Als je dit bekijkt vanuit het belang van de vrijwillige animatoren dan is wat zij doen vooral 'deelnemen en creëren': ze organiseren in een levensechte context activiteiten die betekenis hebben voor anderen, namelijk de kinderen. Kijk je vanuit de kinderen die de ateliers volgen dan is er sprake van 'oefenen': de kinderen krijgen de kans om bepaalde competenties onder de knie te krijgen.

Deze denkoefening heeft dan ook niet de bedoeling om alles keurig en juist in vakjes te plaatsen, maar om zichtbaar te maken wat wel en niet aanwezig is. Het is een aanknopingspunt om elementen van de werking te expliciteren, om visies en verwachtingen tussen partners bespreekbaar te maken en om nieuwe mogelijkheden op het spoor te komen. Deze oefening is dus geen doel op zich, maar een middel tot meer inzicht in het eigen project. De aangeboden kapstukken bieden daarbij een houvast om in een groep met diverse sectoren toch met een gemeenschappelijke bril te kunnen kijken.

- Het is misschien niet altijd duidelijke welke activiteiten wel en welke activiteiten niet tot de werking van jullie Brede School behoren. Je kan uiteraard zelf beslissen welke criteria je hiervoor hanteert. Suggestie: vertrek van die activiteiten die (1) bedoeld zijn om de doelen van je Brede School te realiseren en (2) worden gerealiseerd in een samenwerking tussen minstens 2 partners.

Daarnaast kan je ook activiteiten van partners vermelden die van belang zijn binnen het geheel van de brede leer- en leefomgeving. Zo vermijd je hiaten aan te geven die er in realiteit geen zijn.

Een Brede School hield ermee op zelf vrijetijdsinitiatieven voor kinderen te organiseren. Een nieuwe jeugd-partner in de buurt nam deze taak op vanuit haar eigen opdracht. Daardoor kon de Brede School haar aandacht op andere initiatieven richten. Dit wil niet zeggen dat deze bredeschoolwerking een brede waaier aan kinderactiviteiten niet meer van belang zou vinden maar er is geen nood meer aan wegens veranderingen in de context.

Bij 1. Activiteitenmatrix en 2. Mindmap

Wat bedoelen we precies met...? Enkele begripsomschrijvingen:

Verbreden: kinderen en jongeren krijgen meer kansen om een brede waaier aan ervaringen op te doen en zich veelzijdig te ontwikkelen. Het gaat om: nieuwe contexten creëren, bestaand aanbod toegankelijk maken en/of infrastructuur openstellen en herinrichten

Versterken: enerzijds ligt de focus op het wegwerken van hindernissen die het voor kinderen en jongeren moeilijk maken om ervaringen op te doen, anderzijds is ook het ondersteunen van (anderen in) de omgeving van de kinderen en jongeren cruciaal. Het gaat om barrières wegwerken, de omgeving van kinderen en jongeren informeren en competenten maken en/of de fysieke omgeving optimaliseren;

Breed leren: kinderen en jongeren verwerven competenties die onderling samenhangen binnen een concrete maatschappelijke context; hier liggen kansen tot het verbinden van binnen- en buitenschools leren. We onderscheiden drie gradaties:

- **Creëren en deelnemen:** kinderen en jongeren zijn verantwoordelijk voor (een deel van) een activiteit in een concrete maatschappelijke context. Essentieel daarbij is dat ze iets doen of produceren dat ook betekenis heeft voor anderen.
- **Ontmoeten:** kinderen en jongeren maken kennis met allerlei (nieuwe) soorten mensen, groepen, situaties, beroepen, perspectieven, activiteiten en werk/woonsituaties of andere concrete maatschappelijke omgevingen
- **Oefenen:** kinderen en jongeren oefenen een specifieke competentie in een concrete maatschappelijke context of met elementen daarvan

Hoe werken aan een brede leer- en leefomgeving?

VERBREDEN van de leer- en leefomgeving	Nieuwe contexten creëren	Bestaand aanbod toegankelijk maken	Infrastructuur openstellen en herinrichten
VERSTERKEN van de leer- en leefomgeving	Barrières wegwerken	De omgeving van kinderen en jongeren informeren en competenter maken	Fysieke omgeving optimaliseren
BREED LEREN stimuleren	Creëren en deelnemen	Ontmoeten	Oefenen

1. Activiteitenmatrix

Breng aan de hand van onderstaande tabel het huidige activiteitenaanbod in kaart.

- (1) Omschrijf bondig hoofddoel en doelgroep voor iedere activiteit. (zoals je zou willen, niet zoals het is)
- (2) Kruis aan op welke aspecten (verbreden, versterken, breed leren,...) jullie binnen die activiteit vooral inzetten. Indien er expliciet aan meerdere aspecten wordt gewerkt, nummer (1, 2 en 3) deze dan in volgorde van belangrijkheid. Wees daarbij streng: vaak kan je meerdere dingen aanvinken, maar dat betekent nog niet dat er expliciet wordt aan gewerkt of bewust mee wordt omgegaan.
- (3) Je kunt ook extra kenmerken toevoegen als eenmalige of duurzame activiteit, of het aanbod volgens jullie meer of minder bekend/toegankelijk is? ... Ook de activiteiten van de partners kunnen mee in het overzicht worden opgenomen en zo een vollediger beeld geven van het aanbod in de buurt. Dit is belangrijk om te weten wanneer je op zoek gaat naar hiaten.

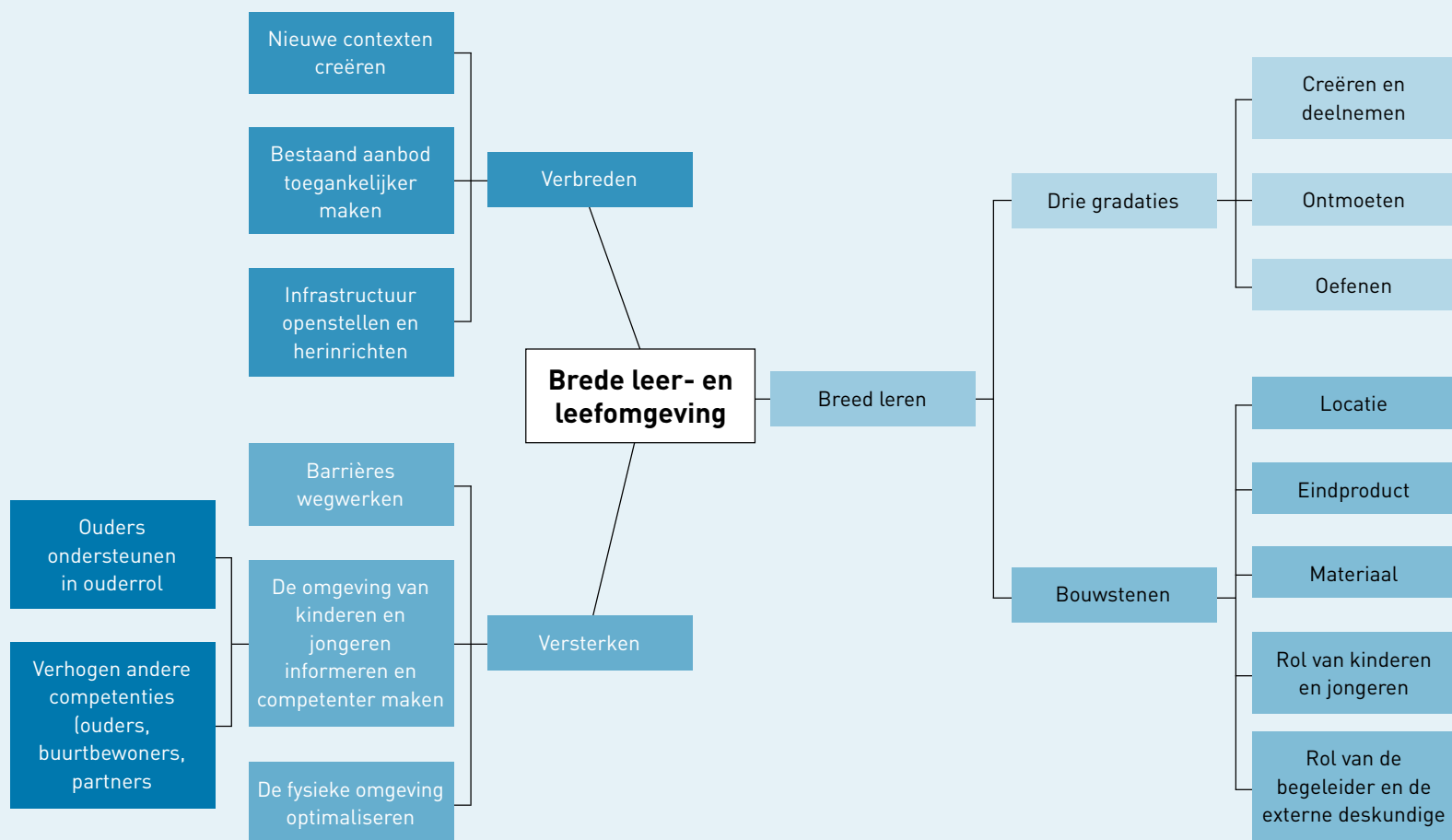
Activiteiten 'Brede School'	Doel	Doelgroep	Verbreden	Versterken		Breed leren	
					Creëren en deelnemen	Ontmoeten	Oefenen

2. Mindmap

Het maken van een mindmap is een andere manier om een overzicht te maken van je activiteitenaanbod. Deze benadering maakt **verbindingen** tussen de verschillende activiteiten en doelen makkelijker zichtbaar.

Vul de verschillende onderdelen op de bijgevoegde mindmap aan. Duid vervolgens met pijlen de verbindingen aan.

Bij Stap 3: Hoe doen we dat?

Bij 2. Analyseer de afzonderlijke activiteiten

Tip voor de begeleider: de activiteiten kunnen verdeeld worden onder de (groepjes) partners. Ieder groepje bekijkt één of meerdere activiteiten en vult de bijhorende vragen in.

Stap 3: Hoe (goed) doen we dat in onze Brede School?

Analyseer het in kaart gebrachte activiteiten aanbod.

1. Over het geheel van de activiteiten heen:

- (1) Waar zet jullie Brede School vooral op in: verbreden, versterken of breed leren? Stemt dit overeen met het globale doel(en) van jullie bredeschoolwerking (zie stap 1)?
- (2) Binnen breed leren: hoe zit de verhouding tussen oefenen, ontmoeten en creëren en deelnemen? En hoe verhoudt zich dit tot globale doel(en) van jullie bredeschoolwerking (zie stap 1)?

2. Voor de afzonderlijke activiteiten

Bekijk – afhankelijk van de beschikbare tijd – iedere activiteit(enreeks) of een selectie ervan van nabij. Je kan dit doen aan de hand van de vragen in het onderstaand schema. Kom tot conclusies en afspraken over hoe het verder kan of moet met deze activiteit.

Activiteit:

1. Wat is ons vooropgesteld doel? (zie stap 2)

Wie zijn de vooropgestelde doelgroep(en)? (zie stap 2)

2. Hoe evalueren we ons aanbod en weten we of we onze doelen bereiken?

Hoe evalueren we ons aanbod en weten we of we onze doelgroep(en) bereiken?

3. Hoe denken ouders en kinderen over het aanbod? (hoe goed kennen ze het aanbod, waarom komen ze, wat vinden ze ervan, kwantiteit, kwaliteit, ...)?

Hebben ouders en kinderen/jongeren andere of bijkomende vragen en wensen?

Hoe weten we wat ouders en kinderen/jongeren erover denken? Hoe kunnen we indien nodig meer te weten komen?

4. Wat bereiken we effectief?

Wie bereiken we effectief?

Conclusies:

5. We beschikken niet over voldoende informatie om de vragen 1 tem 4 te beantwoorden.
Welke info ontbreekt en op welke manieren kunnen we de ontbrekende informatie te weten komen?
(zie ook verder stap 4)

6. We beschikken over voldoende informatie om de vragen 1 tem 4 te beantwoorden.
Stemt wat en wie we bereiken overeen met ons opzet? Op welke vlakken wel/niet?

7. Wat en wie we bereiken stemt overeen met onze doelen.

8. Wat en wie we bereiken stemt niet (geheel) overeen met onze doelen:
Is de georganiseerde activiteit de juiste om onze doelen te realiseren?

Is de georganiseerde activiteit de juiste om onze doelgroep(en) te bereiken?

Is een bepaalde activiteit overbodig? (omdat ze niet bijdraagt aan de doelen, de doelgroep niet (meer) aanspreken en/of omdat er geen nood meer is,...)

Wat vergt bijsturing (doel, in kaart brengen van resultaten, diversiteit activiteiten, kwaliteit, ...)?

9. Hoe gaan we hier mee verder? We spreken af: wie neemt wat op zich? Hoe en wanneer volgen we dit verder op?

Bij Stap 4: Wat gaan we (niet) doen?

Neem, indien van toepassing, op voorhand ook de vragen en informatie die je verzamelde via 'Starten met een Brede School' door.

Bij 4. Welke verbindingen zijn mogelijk?

Verbreedende of versterkende activiteiten bieden vaak ook mogelijkheden voor breed leren, hier kan je dus verbindingen mogelijk maken om je bredeschoolwerking te verrijken.

Binnen een sportaanbod kunnen jongeren die samen oefenen in worstelen (verbreden) die vaardigheden zelf gaan gebruiken door in de buurt een tornooitje te organiseren voor anderen, scheidsrechter te zijn, mee het aanbod bekend te maken,... (creëren en deelnemen)

Stap 4: Wat gaan we (niet) doen?

Je hebt nu een goed zicht op je activiteitsaanbod. Verken welke mogelijkheden er zijn om het aanbod te optimaliseren. Doe dit op basis van je doelen en activiteitenoverzicht (zie Stap 2 activiteitenmatrix of mindmap):

1. Waar zijn we sterk in?
2. Welke hiaten zijn er? Welke activiteiten ontbreken om de doel(en) te realiseren (op vlak van verbreden, versterken, breed leren)?

Zijn er activiteiten van partners of andere actoren die deze hiaten al (deels) invullen?
3. Wat vinden ouders en kinderen/jongeren van het aanbod? Welke vragen of wensen hebben zij? (zie Stap 3: Hoe (goed) doen we dat? en /of Stap 4: Hoe weten we dat?)
4. Welke verbindingen zijn mogelijk? Hoe kunnen we het geheel meer op elkaar afstemmen? (tussen brede-schoolactiviteiten onderling, tussen bredeschoolactiviteiten en activiteiten van partners, tussen activiteiten van partners, ...)
5. Wat kan verbeteren aan het huidige aanbod?
 - a. Vanuit verbreden: kunnen we het aanbod toegankelijker of bekender maken? Kunnen/moeten we het aanbod gevarieerder maken? Welke infrastructuur is er voorhanden en kan eventueel meer opengesteld worden?
 - b. Vanuit versterken: zijn er drempels waar we nog niet of onvoldoende op inwerken? Is er nood aan het versterken van mensen uit de omgeving van de kinderen en jongeren of van hun fysieke omgeving? Kunnen we dat?
 - c. Vanuit breed leren: kunnen we de kwaliteit van de activiteiten verhogen? Kunnen we het leren levens-echter maken? Kunnen we leermomenten benutten die nu onbenut blijven? Kunnen we het leren op school meer verbinden met leren in de omgeving en vice versa?
6. We spreken af: hoe gaan we hiermee verder? Wie doet wat? Hoe en wanneer volgen we dit verder op?

Werkblad 3: observeren van breed leren binnen activiteiten – Bijlage

WAAROM OBSERVEREN?

Het is niet de bedoeling om alle activiteiten te observeren. Kies er enkele uit: ad random, een eerste keer, de begin- en eindactiviteit van een reeks, ...

De observatie dient in de eerste plaats om een goed zicht te krijgen op wat er eigenlijk gebeurt tijdens een activiteit. Dit laat toe om zelf op een kritische manier te evalueren of een activiteit effectief bijdraagt tot de beoogde doelen en hoe die activiteit desgewenst kan verbeterd worden.

Observatie kan nuttig zijn, zo blijkt. Kinderen van een lagere school gaan mee koken in het buurthuis. Het doel is hen kennis te laten maken met een aantal vaardigheden in verband met koken: groenten snijden, smaak geven, proeven,... De hoofddoelstelling ligt echter op het vlak van sociale vaardigheden: samenwerken met andere kinderen uit de klas en kennismaken (praatje maken, bedienen, beleefdheid,...) met de buurtbewoners en vrijwilligers in het buurthuis. Uit de observatie bleek echter dat de kinderen voornamelijk individueel aan het werk gezet werden, elk met hun eigen gereedschap. De kok van het buurthuis leidde de activiteit quasi volledig. De kinderen hoefden ook niet met elkaar te overleggen over de verschillende stappen in het bereiden van soep. Ook de kennismaking met de buurtbewoners die langs kwamen was eerder beperkt: slechts enkele kinderen stonden mee in voor het uitscheppen van de soep. Veel gelegenheid tot een praatje maken was er niet voor de meeste kinderen en buurtbewoners. Naar aanleiding hiervan werd er gesleuteld aan de activiteit waardoor het accent meer op het ontmoeten kwam te liggen in plaats van op de kookvaardigheden.

Werkblad 3: observeren van breed leren binnen activiteiten

Wat: observeren van breed leren binnen één of meerdere bredeschoolactiviteiten. Het perspectief van de kinderen en jongeren, en wat zij 'leren', staat centraal. Het doel van de observatie is niet beoordelen, wel eruit leren.

Waarom: om na te gaan hoe breed leren vorm krijgt en welke mogelijkheden er eventueel nog zijn om dit te optimaliseren. Aan welke competenties wordt gewerkt en hoe? Hoe reageren kinderen en jongeren? Hoe werken begeleiders samen? Hoe stimuleren begeleiders participatie? Welke bouwstenen voor breed leren worden benut en welke minder of niet? ...

Hoe: in vier stappen bekijk je het activiteitenaanbod van je Brede School

Stap 1: vul vooraf Werkblad 1: Activiteitenfiche in op basis van een gesprek met de begeleider van de activiteit.

Stap 2: observeer de activiteit

Stap 3: reflectie met begeleider, met enkele kinderen/jongeren en eventuele andere deelnemers

Stap 4: interpretatie van de verzamelde informatie

Wie: zowel een begeleider, een bredeschoolcoördinator als een andere betrokkene bij de Brede School kan de observatie uitvoeren.

Opgelet: zorg dat de begeleider van de activiteit op de hoogte is van je observatie en stel je vaststellingen achteraf ook ter beschikking. Het is tenslotte ook voor de begeleider zinvolle informatie.

Tijd: duur van de activiteit + nagesprek met begeleider en kinderen/jongeren, interpretatie.

Stap 1: Vul vooraf Werkblad 1: Activiteitenfiche in op basis van een gesprek met de begeleider van de activiteit.

Bij Stap 2: Observeer de activiteit

Je kunt als toeschouwer observeren maar ook als deelnemer.

Trek voldoende tijd uit om verschillende fasen in de activiteit te zien en op alle vragen te kunnen antwoorden.

Tracht zo snel mogelijk je bevindingen neer te schrijven tijdens of na de activiteit. Zo gaat het minste informatie verloren.

Je kunt ook met meerdere personen observeren en je bevindingen naast elkaar leggen.

Stap 2: Observeer de activiteit

Observeer het handelen van kinderen en jongeren en omschrijf zo concreet mogelijk:

- Wat doen ze zelf; of waaraan doen ze mee, met wie?
- Wat maken ze (zelf of met wie); voor wie maken ze dat? (voor zichzelf, ook voor anderen)
- Praten de kinderen en jongeren over de activiteit zelf?
- Zijn ze betrokken bij de taak, nemen ze actief deel? Reageren ze enthousiast? Waaraan zie je dat?

.....

.....

.....

Welke ruimte is er voor de inbreng van kinderen en jongeren? Kruis aan.

- ☐ Geen (=taken zijn voorgestructureerd, ze voeren enkel uit)
- ☐ Ruimte voor eigen invulling binnen taken
- ☐ Zelf taken bedenken / verdelen
- ☐ (Mee)bepalen onderwerp / medewerkers
- ☐ (Mee)bepalen product / presentatie

Rol van begeleiders

- Wat doen begeleiders om dit handelen en leren van de kinderen/ jongeren mogelijk te maken, te stimuleren?

.....

.....

.....

- In geval van meerdere begeleiders: welke taakverdeling is er?

.....

.....

.....

Bij Stap 3: Reflectie over de activiteit met begeleider, met enkele kinderen/jongeren en eventuele andere deelnemers (buurtbewoners, externe begeleiders, ...)

1. Gesprek met begeleider:

voer een kort nagesprek met de begeleider. Dit is geen officieel interview en het kan dan ook eerder informeel. Bijvoorbeeld tijdens het samen terug lopen naar het schoolplein, opruimen na de activiteit,...

2. Beleving van/gesprek met kinderen en jongeren:

spreek meteen na de activiteit enkele kinderen/jongeren aan over hoe zij het hebben ervaren.

Bij 1. Wat hebben jullie eigenlijk gedaan en waarom? Doel is te weten komen of kinderen ook het grotere geheel zien binnen bijvoorbeeld een activiteitenreeks.

Bij 3. [Denk je dat andere mensen dit ook belangrijk vinden? Dat ze er iets aan hebben?/ Hoe hebben de andere gereageerd?] Stel deze vraag enkel wanneer dit van belang is in de activiteit, met andere woorden wanneer ook 'creëren en deelnemen' een doel is.

Stap 3: Reflectie over de activiteit met begeleider, met enkele kinderen/jongeren en eventuele andere deelnemers (buurtbewoners, externe begeleiders, ..)

1. Gesprek met begeleider

1. Hoe vond je dat de activiteit globaal verliep?

.....

2. Waren er bijzonderheden of bijzondere situaties die je opvielen?

.....

3. Vind je dat de vooraf beoogde doelen voldoende gerealiseerd zijn? Welke doelen?
Wat is volgens jou de reden voor het wel/niet realiseren van de gestelde doelen?

.....

4. Ben je tevreden over de activiteit? Waarom wel/niet?

.....

2. Beleving van/ gesprek met kinderen en jongeren

1. Wat hebben jullie eigenlijk gedaan en waarom?

.....

2. Hoe vond je deze activiteit? Wat deed je het liefst? Waarom?

.....

3. Heb je er iets van geleerd? Vind je dat belangrijk?

.....

4. [Denk je dat andere mensen dit ook belangrijk vinden? Dat ze er iets aan hebben?/
Hoe hebben de andere gereageerd?].

.....

5. Zou je meer van dit soort activiteiten willen?/Wil je dit nog eens doen? Waarom?

.....

Bij Stap 4: Interpreteer de verzamelde informatie

Vul dit in na afloop van de observatie.

Bij 1. Bouwstenen van breed leren

Deze elementen verhogen de binding met een reële maatschappelijke context. Zo wordt de verbinding tussen binnen- en buitenschools leren bevorderd. Door op één of meerdere van deze bouwstenen sterker in te zetten, kan je het levensechte gehalte van de activiteit verhogen en daarmee ook de mogelijkheid om breder te leren.

Bij **Locatie**: op (levensechte) locatie en/of met welke levensechte elementen in aparte (les)ruimte?

Wordt er geleerd óver een praktijk maar in school of buurthuis? Of op de locatie waar de activiteit zich in het echt afspeelt? Of is het een activiteit die levensecht in een school of buurthuis kan plaatsvinden?

Bij **Aard eindproduct**: is dit primair een leerresultaat voor de kinderen zelf, waaraan zij of anderen kunnen zien wat ze nu kunnen? Of is er een wederkerige waarde: hebben ook anderen of de omgeving er iets aan? Een voorstelling of film voor anderen maken, iets te koop aanbieden, een stuk in een krant, een presentatie geven, diensten verlenen: in alle gevallen heb je te maken met anderen als publiek, klant, enzovoort.

Bij **Rol van de begeleider(s)**: wordt de activiteit alleen door de groep kinderen en begeleiders uitgevoerd? Of is er medewerking van externe deskundigen: beroepsbeoefenaars of ervaringsdeskundigen?

Bij **Rol externe deskundigen**: hoe wisselen zij hun kennis en ervaringen uit met de leerlingen? Brengen zij hun bijzondere kennis, ervaringen, beleving, perspectief op de zaak in? Introduceren zij leerlingen in voor hen nieuwe situaties, of bieden ze een nieuwe blik op bekende situaties? Doen / maken ze iets met de leerlingen wat ook belang heeft voor henzelf, in het kader van hun eigen werk / leven?

Stap 4: Interpreteer de verzamelde informatie

1. Bouwstenen van breed leren

- **Locatie**

- Op (levensechte) locatie en/of met welke levensechte elementen in aparte (les)ruimte?

.....

- Welke eventuele andere mogelijkheden zie je hier?

.....

- **Materiaal**

- Welk?

.....

- Welke eventuele andere mogelijkheden zie je hier?

.....

- **Aard eindproduct**

- Is dit in de eerste plaats een leerresultaat voor de kinderen zelf?

.....

- Hebben ook anderen of de omgeving er iets aan?

.....

- **Rol van de begeleider(s):**

- Wordt de activiteit alleen door de kinderen en begeleiders uitgevoerd?
Of is er medewerking van externe deskundigen?

.....

- **Rol externe deskundigen:**

- Hoe wisselen zij hun kennis en ervaringen uit met de leerlingen?

.....

- **Andere:**

2. Drie gradaties van breed leren:

Bij 2. Drie gradaties van breed leren:

om deze interpretatie te kunnen maken heb je de bovenstaande informatie over bouwstenen en competenties nodig. Geef telkens aan om welke invalshoek(en) het gaat en motiveer.

Breed leren: kinderen en jongeren verwerven competenties die onderling samenhangen binnen een concrete maatschappelijke context; hier liggen kansen tot het verbinden van binnen- en buitenschools leren). We onderscheiden drie gradaties:

- **Creëren en deelnemen:** kinderen en jongeren zijn verantwoordelijk voor (een deel van) een activiteit in een concrete maatschappelijke context. Essentieel daarbij is dat ze iets doen of produceren dat ook betekenis heeft voor anderen.
- **Ontmoeten:** kinderen en jongeren maken kennis met allerlei (nieuwe) soorten mensen, groepen, situaties, beroepen, perspectieven, activiteiten en werk/woonsituaties of andere concrete maatschappelijke omgevingen.
- **Oefenen:** kinderen en jongeren oefenen een specifieke competentie in een concrete maatschappelijke context of met elementen daarvan.

Bij 3. Wat onthoud je hieruit?

Wat vind je bijvoorbeeld belangrijk om te onthouden voor een volgend contact, vragen die werden opgeroepen, bedenkingen voor reflectie met bredeschoolpartners, ideeën voor de toekomst, mogelijke aanpassingen in aanpak, ondersteuning van de begeleider, ...

Creëren en deelnemen: welke maatschappelijke bijdrage wordt gecreëerd, voor wie/wat?

.....

.....

Ontmoeten: waarop worden kinderen/jongeren georiënteerd, ontmoeting met wie/waarmee?

.....

.....

Oefenen: welke competenties worden geoefend?

.....

.....

Welke mogelijkheden zie je hier voor toekomstige activiteiten?

.....

.....

3. *Wat onthoud je hieruit?*

.....

.....

.....

.....

6. Bronnen

Bentley, T. (1998). Learning beyond the classroom. Education for a changing world. Routledge, London, New York.

Blank, Martin e.a. (2006). All Together Now: Sharing Responsibility for the Whole Child. Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership, Washington, DC. <http://www.ascd.org/ASCD/pdf/sharingresponsibility.pdf>.

Boersma, Paul (2005). Levensecht leren in de buurt. Praktijkboek voor schoolbuurtwerk binnen het basisonderwijs. Stichting Welzijn Westerpark, Amsterdam.

Bossuyt, Tijn, Joos, Annelies en Morbee, Annemie. 4 jaar Vlaggen en Wimpels. Ervaringen, instrumenten en voorbeelden. De Veerman, Antwerpen.

Cassen, Robert en Kingdon, Geeta (2007). Tackling low educational achievement. London School of Economics, Joseph Rowntree Foundation, York. <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/2063-education-schools-achievement.pdf>.

Cummings, Colleen e.a. (2007). Evaluation of the Full Service Extended Schools initiative: Final report. Department for Education and Skills, Great Britain.

Cummings, Colleen, e.a. (2004). Evaluation of the Extended Schools Pathfinder projects. University of Manchester, University of Newcastle, University of Brighton.

De Visscher, Sven (2008). De publieke ruimte als opvoeder: kind zijn in de stad. In: Tiens Tiens, Lentenummer 13, Gent.

Department for Education and Skills (2006). Study Support. A national framework for extending learning opportunities. DfES Publications. Annesley, Nottingham.

Ernalsteen, Veerle (maart 2006). Denkstof: Interculturaliseren: waarom en hoe? Op www.schoolenbibliotheek.be.

Ernalsteen, Veerle (juli 2006). Denkstof: Bib en brede school. Op www.schoolenbibliotheek.be.

Ernalsteen, Veerle, Desmedt, Ella en Nicaise, Ides. It takes a village to raise a child'. De Brede School. In: *Nicaise, Ides en Desmedt, Ella (red.) (2008). 'Gelijke kansen op school: het kan! Zestien sporen voor praktijk en beleid'*. Plantyn, Mechelen.

Ernalsteen, Veerle, Joos, Annelies en Engels, Marjan (2009). Brede School in Vlaanderen en Brussel. Handvatten voor samenwerking, coördinatie en inhoudelijke werking. In: *School en Samenleving*. Afl. 20, maart 2009, 65-83.

- Hajer, Froukje (2007). Buitenruimte bij brede scholen nodig voor kindvriendelijke buurt. In: *Schooldomein. Magazine voor de perfecte leef-, leer- en werkomgeving*. Jaargang 20, nr. 1, september 2007. ICSadviseurs. Amsterdam.
- Joos, Annelies en Delrue, Kaat (2000). Puur uit de buurt. Een werkboek. Steunpunt Intercultureel Onderwijs, Universiteit Gent.
- Joos, Annelies, Ernalsteen, Veerle, Engels, Marjan en Morreel, Evelyn (2010). Eindrapport Brede School. Verslaggeving en aanbevelingen na drie proefprojecten Brede School in Vlaanderen en Brussel. Steunpunt Gok, Steunpunt Diversiteit en Leren. Gent, Leuven.
- Joos, Annelies, Ernalsteen, Veerle, Engels, Marjan en Morreel, Evelyn (2010). De impact van een Brede School, een verkennend onderzoek. Steunpunt Diversiteit en Leren. Universiteit Gent.
- Joos, Annelies en Ernalsteen, Veerle. (2010). Wat is een Brede School? Een referentiekader. Steunpunt Diversiteit en Leren. Gent, Leuven.
- Meerdink, Jorien en Hameetman, Margot (2001). Vraag het aan de leerlingen! Een verkennend onderzoek naar leerlingenparticipatie en de brede school in het voortgezet onderwijs. Uitgeverij SWP, Amsterdam.
- Pirard, Frank, Ruelens, Lieve en Nicaise, Ides (2004). Naar een brede school in Vlaanderen? HIVA, Katholieke Universiteit Leuven.
- Soenen, Ruth (2006). Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad. Garant-Uitgevers nv, Antwerpen.
- Steunpunt Gelijke Onderwijskansen (GOK) (2006). Brede School in Vlaanderen en Brussel. Visietekst. Vlaamse overheid, Brussel.
- Studulski, Frank en Klopogge, Jo (red.) (2003). Breed uitgemeten. Kwaliteit en opbrengsten van de brede school. Uitgeverij SWP, Amsterdam.
- Van der Grinten, Michiel, Walraven, Miriam, Studulski, Frank, Hoogeveen, Karin (2004). Handboek Brede School. 0-12 jaar. Oberon/ Sardes, Utrecht.
- Van Oenen, Saskia (2004). Met andere ogen. Brede-schoolactiviteiten en competentie. In *Vernieuwing. Tijdschrift voor onderwijs en opvoeding*. Jaargang 63, nummer 7, september 2004, Assen.
- Van Oenen, Saskia en Hajer, Froukje (red.) (2004) De school en het echte leven. Leren binnen en buiten de school. Uitgeverij SWP Amsterdam.
- Van Oenen, Saskia, e.a., (2001). Sociale competentie en de brede school. NIZW Uitgeverij, Utrecht.
- Van Oenen, Saskia, en andere (2004). Startnotitie voor de conferentie 'Brede school, streven naar meer levensrecht leren'. Expertisecentrum Brede School NIZW Jeugd, Utrecht.

Van Oenen, Saskia, en andere (2005). Jeugdactiviteiten in de brede school. Werkboek voor kwaliteitontwikkeling: doelen, methodiek, evaluatie. NIZW Jeugd, Utrecht. Uitgeverij SWP, Amsterdam.

Van Oenen, Saskia, Van der Zwaard, Joke, Huisman, Marijke en Rotmans, Gert (19). Starten met de brede school. NIZW, Utrecht.

White House Conference on Children and Youth, 1930

Williams, Jennifer e.a. (2004). Tales of the City - The Experience of REAL Learning. Centre for Creative Communities, Scottish Enterprise Glasgow.

<http://crede.berkeley.edu>

<http://onderwijs.antwerpen.be/MIDA/>

www.ascd.org/ASCD/pdf/sharingresponsibility.pdf

www.bredeschool.be

www.bredeschool.nl

www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/2063-education-schools-achievement.pdf

www.nji.nl

www.schoolenbibliotheek.be

www.vlaanderen.be/bredeschool

www.steunpuntjeugd.be

www.teachernet.gov.uk/extendedschools

www.thuisindestad.be

Ook in deze reeks:

Wat is een Brede School? Een referentiekader

De Impact van een Brede School, een verkennend onderzoek

Starten met een Brede School

www.diversiteitenleren.be

www.vlaanderen.be/bredeschool